

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Suunta elämään työkokeiluista

HRAKS:n ammatillisten työkokeilujen merkitys ja nuorten kokemukset työkokeiluista

Lastunen Emmi, Tuomi Henna

LAUREA

AMMATTIKORKEAKOULU

Laurea-ammattikorkeakoulu

Yhdessä enemmän

Suunta elämään työkokeilusta - HRAKS:n ammatillisten työkokeilujen merkitys ja nuorten kokemukset työkokeiluista

Lastunen Emmi ja Tuomi Henna
Sosionomi
Opinnäytetyö
Marraskuu, 2017

Lastunen Emmi ja Tuomi Henna

Suunta elämään työkokeiluista - HRAKS:n ammatillisten työkokeilujen merkitys ja nuorten kokemukset työkokeiluista

Vuosi 2017 Sivumäärä 41

Tämän opinnäytetyön aiheena on Hyvinkään-Riihimäen seudun ammattikoulutussäätiön ammatillisten työkokeilujen merkitys ja nuorten kokemukset työkokeiluista. Yhteistyökumppanina toimi Hyvinkään-Riihimäen seudun ammattikoulutussäätiö (HRAKS). Tämän opinnäytetyön tavoitteena on selvittää, kuinka syrjäytymisvaarassa olevat nuoret päätyvät HRAKS:n palveluiden piiriin, ja kuinka palvelut tukevat nuorten työ- tai koulutuspaikan saantia. Opinnäytetyön tarkoituksena on auttaa HRAKS:ia kehittämään toimintaansa ja selvittää nuorten kokemuksia työkokeiluista.

Opinnäytetyössä on käytetty teemahaastattelua, joka on yksi laadullisen tutkimuksen menetelmistä. Tätä opinnäytetyötä varten haastateltiin kevään 2017 aikana kuutta HRAKS:n 17-24-vuotiasta työkokeilijaa yksilöhaastatteluina. Haastateltaviin oltiin uudelleen yhteydessä keuhalla, jolloin selvitettiin heidän senhetkinen tilanteensa ja kokemukset työkokeiluista. Haastatteluista saatu aineisto on analysoitu sisällönanalyysillä.

Teoreettinen viitekehys muodustuu syrjäytymisestä, sen riskitekijöistä sekä nuorten osallisuudesta. Lisäksi teoriaosuudessa kerrotaan yleisesti työpajatoiminnasta sekä Hyvinkään-Riihimäen seudun ammattikoulutussäätiön toiminnasta.

Haastatteluista nousi esille erilaisia syitä nuorten työttömyydelle. Jo lyhyt työttömyysjakso nuoren elämässä voi sekoittaa vuorokausirytmien, heikentää sosiaalisia suhteita sekä lisätä päihteiden käyttöä. Näin ollen työttömyys ja koulutuksen puute voivat aiheuttaa nuorelle syrjäytymisriskin. Haastatteluissa mukana olleet nuoret olivat päässeet HRAKS:n ammatillisiin työkokeiluihin ja kertoivat näiden positiivisista vaikutuksista elämäänsä. Nuoret kokivat saaneensa HRAKS:lta apua työ- ja koulupaikan saantiin, sekä paljon tukea ja ohjausta työkokeilupaikoillaan. Työkokeiluista nuoret saivat arvokasta työkokemusta ja oppivat tulevaisuudessa tarvitsemiaan työelämätaitoja. Työkokeilujen kerrottiin vaikuttavan myös säännösten päivärytmin toteutumiseen sekä nuoren omaan vointiin ja jaksamiseen.

Opinnäytetyön tulosten perusteella HRAKS voisi lisätä työkokeilupaikkoja tai suositella nuorille ulkopuolisia yrityksiä työkokeilupaikoiksi. Tämä olisi tärkeää, jotta jokainen nuori pääsisi mielenkiintoaan vastaavaan työkokeilupaikkaan ja saisi näin suuremman hyödyn työkokeilusta.

Asiasanat: Nuoret, Syrjäytyminen, Työkokeilu

Lastunen Emmi ja Tuomi Henna

Direction to life from worktrials - The meaning and young people's experiences from Hyvinkää and Riihimäki areas vocational work trials

Year	2017	Pages	41
------	------	-------	----

The subject of this bachelor's thesis is the meaning and young people's experiences from Hyvinkää- Riihimäki areas work trials. This thesis has been made in co-operation with Hyvinkää- Riihimäki areas professional education foundation (HRAKS). The aim of this thesis was to find out how young people end up to HRAKS's services and how these services are helping to get to work or education position. The meaning of this thesis is to help HRAKS develop their function and find out young peoples experiences from work trials.

Theme interviews has been used in this bachelor's thesis. Theme interview is one of the qualitative investigation methods. In the spring 2017 there was interviewed individually six 17-24 year old persons who are in HRAKS's work trial. They were contacted again in the spring to find out their situation in that moment and their experiences from work trial. Inside analysis was used to analyze the material.

The theoretical framework was formed with exclusion, its risk factures and implication of youngsters. In the theoretical framework there is information about workshop activity and the work of Hyvinkää and Riihimäki region's vocational training Foundation.

There was discovered different reasons for young peoples unemployment from the inter-views. Eaven a short period of unemployment can mix your daily rythm, weakens social affairs and adds the risk of using drugs. So it can be that unemployment and lack of education lead to exclusion. The youngsters who were interviewed have got to HRAKS's work trials and told about their positive effect to their lives. The young people experienced that they got help for searching a job or schoolplace from HRAKS and a lot of support and quidance from their own work trial place. The teenagers got valuable work experience and learned worklife skills that they needed. They told that work trials are affecting also to get the daily rythm back and to their own health and coping.

On the basis of this Bachelor's thesis results HRAKS could add work trial places or recommend work trials from other companys to young people. This would be important to ensure that every young person could get to a work trial place accoarding their own interest, and thus the greater benefits from work trial.

Keywords: Young people, Exclusion, Work trial

Sisällys

1	Johdanto.....	6
2	Nuorten syrjäytyminen, sosiaalinen vahvistaminen ja osallisuus.....	7
	2.1 Syrjäytyminen käsitteenä	7
	2.2 Sosiaalinen vahvistaminen	8
	2.3 Nuorten osallisuus yhteiskunnassa	9
3	Nuorisotyöttömyys ja koulutuksen puute sekä muut syrjäytymisen riskitekijät	10
	3.1 Nuorisotyöttömyys	10
	3.2 Koulutuksen puute	12
	3.3 Nuoret toimeentulotuen lakimuutoksessa	13
	3.4 Muut syrjäytymisen riskitekijät	15
4	Työpajatoiminta Suomessa	17
	4.1 Työpajatoiminnasta säädetään nuorisolaissa	17
	4.2 Työpajatoiminta	17
5	Hyvinkään-Riihimäen seudun ammattikoulutussäätiö	18
6	Opinnäytetyön toteutus	20
	6.1 Opinnäytetyön tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset.....	20
	6.2 Aineiston keruu	20
	6.3 Haastattelujen toteutus.....	21
	6.4 Eettisyys	22
	6.5 Aineiston analyysi	23
7	Tulokset	24
	7.1 Nuoren tilanne ennen työkokeilua.....	24
	7.2 Työkokeilun aloittaminen ja motivaatio	25
	7.3 Nuoren tavoitteet ja tulevaisuuden suunnitelmat	26
	7.4 Työkokeilun jälkeen.....	27
8	Johtopäätökset	28
9	Pohdinta	30
	Lähteet	33
	Liitteet	37

1 Johdanto

Työpajatoiminnasta säädetään nuorilaissa. Työpajatoiminnan tavoitteena on nuoren elämänhallinnan parantaminen. Lisäksi työpajatoiminnalla tuetaan nuoren kasvua, itsenäistymistä ja osallisuutta yhteiskuntaan. Nuori harjoittelee näitä taitoja työtoiminnan kautta. Työpajatoimintaa järjestävä taho voi olla kunta, kunnat yhteistyössä tai nuorten palveluja tuottava yhteisö. (Nuorisolaki 1285/2016.) Siinä on eroja, miten kukin kunta järjestää nuorten palvelut. Hyvinkään ja Riihimäen seudulla nuorten monipuolisista työllistymisen edistämisen palveluista vastaa Hyvinkään-Riihimäen Seudun Ammattikoulutussäätiö (HRAKS).

Kiinnostuttuamme nuorten työkokeiluista sovimme yhteistyöstä HRAKS:n kanssa. Kävimme aluksi tutustumassa HRAKS:n toimintaan Nasta-talolla, jossa työntekijä esitteli meillä paikkoja ja HRAKS:n eri palveluita. Mietimme yhdessä opinnäytetyömme aiheita tarkemmin ja päätimme keskittyä selvittämään sitä, kuinka nuoret päätyvät HRAKS:n palveluiden piiriin ja kuinka palvelut tukevat nuorten työllistymistä tai koulupaikan saantia. HRAKS:n työntekijä kertoi Sovari tutkimuksesta, jota on käytetty tutkimaan työkokeilujen vaikuttavuutta. Tämän vuoksi päätimme keskittyä tutkimaan nuorten polkua työkokeiluun sekä nuorten kokemuksia työkokeiluista. Opinnäytetyömme avulla halusimme auttaa HRAKS:a kehittämään toimintaansa asiakaslähtöisemmäksi.

Tutustuimme aiheeseemme kirjallisuuden kautta selvittäen mm. syrjäytymisen ja osallisuuden käsitteitä. Tutustuimme paremmin myös HRAKS:n palveluihin ja toimintaan sekä yleisesti työpajatoimintaan. Kirjallisuudesta selvisi, että syrjäytymisprosessin alussa henkilön itsearvostus ja pätevyyden tunne saattavat heiketä (Lehtonen 2008, 15). Työkokeilut ovat yksi syrjäytymisen ehkäisyn menetelmistä, josta nuoret saavat onnistumisen kokemuksia. Tämä edistää nuoren itsearvostusta sekä uskoa omiin kykyihinsä.

Opinnäytetyössämme käsittelemme aluksi teoreettista viitekehystä, joka sisältää nuorten syrjäytymisen ja siihen liittyvät riskitekijät. Teoriaosuudessa kerromme myös työpajatoiminnasta Suomessa. Luvussa viisi esittelemme Hyvinkään-Riihimäen seudun ammattikoulutussäätiötä ja nuorten ammatillisia työkokeiluja. Teoreettinen viitekehys johdattaa lukijan tutkimukselliseen osuuteen ja luvussa kuusi kerrommekin tutkimuksen toteuttamisesta. Lopuksi käymme läpi tulokset ja pohdimme opinnäytetyöprosessia kokonaisuutena.

2 Nuorten syrjäytyminen, sosiaalinen vahvistaminen ja osallisuus

2.1 Syrjäytyminen käsitteenä

Syrjäytymisestä keskusteltaessa huomio kiinnittyy usein syrjäytyneisiin ja heidän oletettuihin ominaisuuksiinsa. Vähemmälle huomiolle jää taas yhteiskunta, joka tuottaa puhetta syrjäytymisestä. (Heine 2002, 5-9.) Syrjäytyminen sanana viittaa ajatukseen ”sosiaalisen” hajoamisesta tai jakautumisesta. Keskustelussa sosiaalisen hajoamisesta on taas oletuksena yhtenäisyys, jota olisi lujitettava tai joka olisi luotava uudestaan. Arvellaan siis, että ongelmat korjaantuvat aktiivisella syrjäytyneet yhteisöllisyyteen. Samoin sosiaalityössä tavoitteena on syrjäytyneiden ja syrjäytymisvaarassa olevien integroiminen yhteiskuntaan. (Heine 2002, 2-3.)

Syrjäytyminen voidaan nähdä prosessina, jossa elämänhallinta heikkenee kohti syrjäytymistä. Sen etenemiseen vaikuttavat erilaiset hyvinvointipuutteet kuten osattomuus, taloudellisten ja henkisten voimavarojen puute, sekä sosiaalisten suhteiden vähäisyys. Yhdessä nämä tekijät voivat johtaa elämänhallinnan heikkenemiseen. Syrjäytymistä voidaan tarkastella kolmen tekijän kannalta; taloudellisten resurssien, sosiaalisten suhteiden ja vuorovaikutuksen sekä vaikuttamismahdollisuuksien kannalta. Nuoren syrjäytyminen on sitä syvempää, mitä useammalla osa-alueella nuori on elämässään joutunut syrjään. (Aaltonen, Ojanen, Vihunen & Vilén 2007, 361-362). Riski syrjäytyä on suurempi niillä, joilla on alusta asti vähäisemmät resurssit ja mahdollisuudet ympäristön tukeen. Erilaiset suojaavat tekijät voivat kuitenkin ehkäistä syrjäytymisen riskiä. Tällaisia suojaavia tekijöitä ovat muun muassa läheiset ihmissuhteet, harrastukset ja varhaiset tukitoimet. (Pekkarinen, Vehkalahti & Myllyniemi 2012, 88-89.)

Jo syrjäytymisprosessin alussa henkilön itsearvostus ja pätevyden tunne saattavat heiketä. Kodin merkitys lasten ja nuorten syrjäytymisen riskitekijänä on yleensä korostunut. Puhutaan jopa huono-osaisuuden ylisukupolvisuudesta, jossa lapsi jää vähitellen sosiaalisten instituutioiden ulkopuolelle ja osallistumattomuus jatkuu kouluun, työelämään ja jopa omaan vanhemmuuteen. Koululla pitäisi olla enemmän valmiuksia havaita varhaisen syrjäytymisen merkit ja tukea kokonaisvaltaisemmin lapsia ja nuoria silloin, kun syrjäytymisriski on olemassa. Syrjäytymisessä on elämänhallinnan lisäksi kyse yksilön ja yhteisön välisten siteiden heikkoudesta, joten syrjäytymisen ongelman tarkastelu edellyttää myös yhteisön kriittistä tarkastelua. (Lehtonen 2008, 15.)

Syrjäytyminen ulottuu useille elämänalueille. Syrjäytyminen saattaa alkaa koulutuksellisella syrjäytymisellä, eli huonolla koulumenestyksellä tai koulutuksen ulkopuolelle jäämisellä, jolloin valmiuksia koulutusurille ja työllistymiselle on vähän. Tämä tarkoittaa sitä, että jatkokoulutus- ja työmarkkinamahdollisuudet kapenevat, joka voi johtaa työmarkkinalliseen syrjäytymiseen. Työmarkkinoilta putoaminen lisää riskiä sosiaaliseen syrjäytymiseen, joka saattaa

johtaa taas perhesiteiden ja muun lähiyhteisön murenemiseen. Kun henkilön ulkoinen sosiaalinen tuki heikkenee ja ongelmia esiintyy jo oman elämänhallinnassa, syrjäytymisen kierre syvenee. (Lehtonen 2008, 14.)

Suuri määrä nuorista on kokonaan työn tai koulutuksen ulkopuolella. Syrjäytymisestä on kehityksessä vakava ongelma niin aikuisten kuin nuorten keskuudessa. Syrjäytyminen on sekä inhimillinen että kansantaloudellinen kysymys. Syrjäytynyt henkilö käyttää usein monia yhteiskunnan tukipalveluita, eikä pysty elättämään itseään työllä. (Lehtonen 2008, 13.) Yhteiskunnalle nuoren syrjäytyminen aiheuttaa suuria kustannuksia (Aaltonen, Ojanen, Vihunen & Vilén 2007, 362).

2.2 Sosiaalinen vahvistaminen

Sosiaalisen vahvistamisen käsitettä on alettu käyttää syrjäytymisen käsitteen rinnalla, sillä se on syrjäytymisen käsitettä vähemmän leimaava. Käsitettä alettiin käyttää enemmän vuoden 2006 nuorisolain myötä, joka on nykyään kumottu uudella nuorisolailla (1285/2016). Uudessa nuorisolaissa ei ole pykälää syrjäytymisestä eikä sosiaalisesta vahvistamisesta. Vanhassa nuorisolaissa (72/2006) 2 §:ssä sosiaalisen vahvistamisen käsite oli määritelty tarkoittamaan nuorille suunnattuja toimenpiteitä elämäntaitojen parantamiseksi ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi.

Sosiaalisessa vahvistamisessa on kyse työorientaatiosta, jossa vahvistetaan lasten ja nuorten elämäntaitoja ja elämänhallintaa. Sosiaalinen vahvistaminen on kokonaisvaltaista elämänhallinnan tukemista, jonka painopiste on ennalta ehkäisevässä työssä. Tavoite on yhteinen ja jaettu. Varsinainen tavoite on sosiaalinen vahvistuminen, joka on kokemuksena subjektiivinen ja voimaannuttava. (Lundbom & Herranen 2011, 13.)

Sosiaalinen vahvistaminen nähdään kokonaisvaltaisena ja moniammatillisena elämänhallinnan, hyvinvoinnin ja osallisuuden tukemisena. Työpajatoiminta on yksi sosiaalisen vahvistamisen toimintamuodoista, ja sen tarkoituksena on työnteon ja siihen liittyvän valmennuksen avulla vahvistaa yksilön arjenhallintataitoja ja kerryttää hänen osaamistaan. Työpajatoiminta kerryttää henkilön valmiuksia hakeutua koulutukseen tai työhön. (Sosiaalinen vahvistaminen käsitteenä ja palveluina 2015, 8-9.) Nuori saattaa aliarvioida itsensä ja kykynsä menneiden epäonnistumiskokemusten perusteella. Tätä alisuoriutumisen kierrettä pyritään katkaisemaan sosiaalisella vahvistamisella esimerkiksi työpajatoiminnalla. Nuoren sosiaalinen vahvistuminen etenee prosessina siten, että nuori pyritään kiinnittämään yhteisöön. Toiminnallisten yhteisöjen kautta nuoren sosiaalinen toimintakyky, vuorovaikutus ja luottamus kasvavat ja hän oppii tunnistamaan oman panoksensa merkityksen yhteisössä. Työtoiminnassa nuoren taidot kehit-

tyvät ja nuori ottaa vastuuta myös yhteisöstä, mikä lisää hänen tarvettaan oppia. Alisuoriutumisprosessi kääntyy myönteiseksi oppimiskierteeksi. (Sosiaalinen vahvistaminen käsitteenä ja palveluina 2015, 25.)

2.3 Nuorten osallisuus yhteiskunnassa

Osallisuus käsitetään tunteena, joka syntyy kun ihminen kokee olevan osa jotakin yhteisöä esimerkiksi opiskelun, työn, harrastus- tai järjestötoiminnan kautta. Yhteisöissä osallisuus näkyy jäsenten arvostuksena, tasavertaisuutena ja luottamuksena, sekä mahdollisuutena vaikuttaa omassa yhteisössä. Yhteiskunnassa osallisena oleminen tarkoittaa mahdollisuutta terveyteen, koulutukseen, työhön, toimeentuloon, asuntoon ja sosiaalisiin suhteisiin. Kansalaisina ihmisillä on oikeus osallistua ja vaikuttaa itseään koskeviin asioihin ja yhteiskunnan kehitykseen demokratian perusrakenteena. Osallisuuden kokeminen suojaa hyvinvointivajetta ja syrjäytymistä vastaan. Osallisuus voidaan määritellä kolmella eri ulottuvuudella, joita ovat riittävä toimeentulo ja hyvinvointi, toiminnallinen osallisuus sekä yhteisöihin kuuluminen ja jäsenyys. Vajaus jollain ulottuvuudella voi tarkoittaa osallisuuden vähentymistä ja syrjäytymisriskin kasvamista. Esimerkiksi heikoksi koettu elämänlaatu voi lisätä osattomuuden kokemuksia. (Osallisuus 2016.)

Yhteiskunnassa osallisuus näkyy tavoilla vaikuttaa omaan ympäristöön. Yksilö voi vaikuttaa yhteiskunnan asioihin esimerkiksi adresseilla, mielenosoituksilla, järjestötoiminnalla tai yleisellä keskustelulla ja yhteistyöllä. Nuorten osallisuus on kouluissa ja nuorisotiloilla yleensä aikuisien käsissä. Heidän tulisi antaa nuorille mahdollisuus osallistua päätöksentekoon. (Gretschel 2002, 23-27.) Jokaisen oikeus tasavertaisesti osallistua ja vaikuttaa itseään koskeviin asioihin ja yhteiskunnan kehitykseen on demokraattisen yhteiskunnan perusarvo. Yleisellä tasa-arvopolitiikalla tulee edistää mahdollisimman monen osallistumista yhteiskunnan päätöksiin, esimerkiksi peruskoulun tarkoituksena on edistää yhteiskunnassa tasa-arvoa. (Gretschel 2002, 12.)

Peruskoulut ja nuorisotyö ovat merkittäviä demokratian ja kansalaisena kasvamisen areenoita. Niiden toimintaa säätelee kuntalaki, joka velvoittaa kunnan viranomaisia huolehtimaan siitä, että kunnan asukkailla on edellytykset osallistua ja vaikuttaa kunnan toimintaan. Lapset ja nuoret otetaan myös huomioon kun määritellään, millä tavalla yhteiskunnan resursseja käytetään. Koulu yhteisöt, nuorisotalot ja erilaiset nuorisotyön toimintaryhmät auttavat nuoria harjoittelemaan ja vahvistamaan heidän osallistumistaan ja sitä kautta osallisuuttaan asioihin. Nuorten osallisuutta voisi vaikkapa kouluissa lisätä ideointipäivillä, joissa nuoret pääsisivät vaikuttamaan koulun asioihin. Nuorten viihtyvyys kouluissa voisi parantua, jos heidän annettaisiin osallistua päätöksentekoon enemmän. (Gretschel 2002, 21-22.) Aktiiviseen osallisuuden tukeva nuorisotyö tukee nuorten kuulluksi tuleamista, kykyä viedä asioita eteenpäin ja

toimimista aktiivisena kansalaisena. Tällaisessa toiminnassa keskitytään nuorille itselleen tärkeiksi kokemiin asioihin ja niiden edistämiseen. (Kiilakoski, Kinnunen & Djupsund 2015, 96.)

3 Nuorisotyöttömyys ja koulutuksen puute sekä muut syrjäytymisen riskitekijät

Nuorten syrjäytymisen taustalla on monitasoisia syitä yhteiskunnallisista tekijöistä aina perhe- ja yksilötason tekijöihin (Syrjäytyminen ja syrjäytymisen riskitekijät 2016). Huono-osaisuudella on taipumuksena periytyä sukupolvelta toiselle. Työttömien ja koulutuksen ylkopuolelle jääneiden nuorten vanhemmista puolet ovat itsekin työttömiä tai koulutuksen ulkopuolella olevia. Koulutuksen ulkopuolelle jäämisellä on suuri merkitys myös lapsen koulutukseen. Koulutamattomien nuorten isistä noin puolella on perusasteen koulutus ja 40 prosentilla ammattikoulutuskinto. Tällaisten nuorten äideistä 85 prosentilla on ainoastaan perusasteen tai keskiasteen koulutus. (Pekkarinen, Vehkalahti & Myllyniemi 2012, 88-89.)

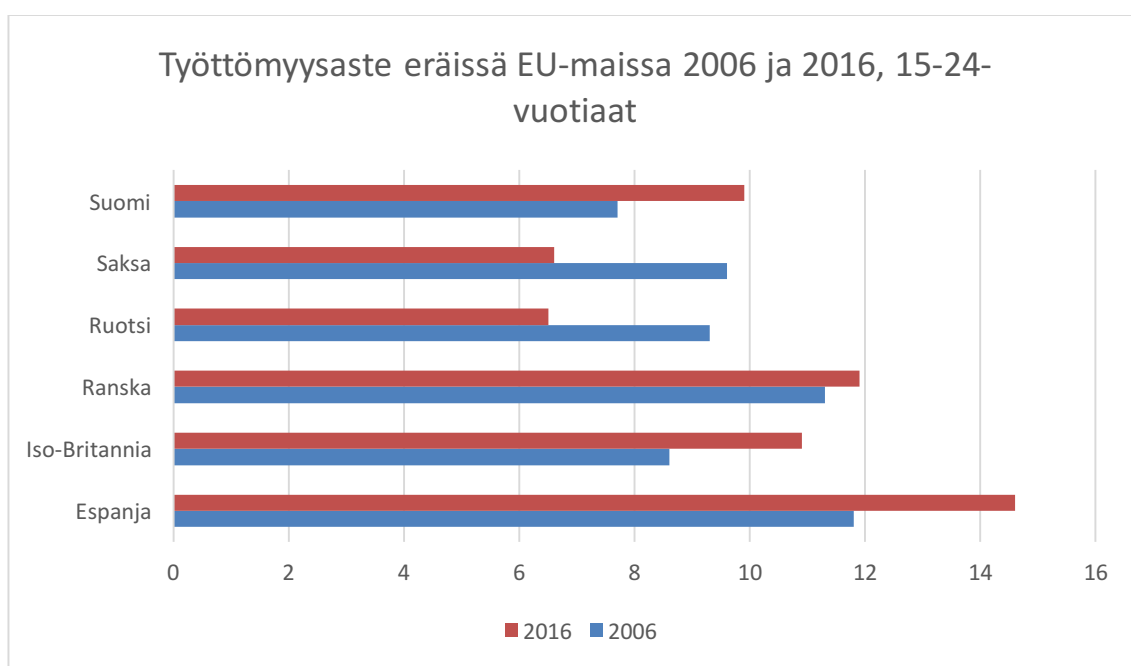
Elämänlaatu ja kysymys tyytyväisyydestä elämään muistuttaa paljon kysymystä onnellisuudesta tai hyvinvoinnista. Nuorisobarometreissa on vuodesta 1997 lähtien pyydetty 15-19 -vuotiaita nuoria arvioimaan tyytyväisyyttään elämäänsä kouluarvosanoilla neljästä kymmeneen. Yleisimmät vastaukset ovat olleet 8 ja 9 vuosina 1997-2012. Tyytyväisyyden keskiarvo on pysynyt 8,4 ja 8,6 välillä kaikkina edellämainittuina vuosina. Noin 20 ikävuoden kohdalla tapahtuu notkahdus tyytyväisyydessä. Kyselytutkimusta katsottaessa on muistettava, että ne nuoret, joilla menee kaikkein huonoimmin, eivät luultavasti vastaa kyselyyn. (Pekkarinen, Vehkalahti & Myllyniemi 2012 87-88.)

3.1 Nuorisotyöttömyys

Yhteiskunnallinen tekijä nuorten syrjäytymiseen voi olla mm. työmarkkinoiden muutos. Nuoret eivät löydä enää paikkaansa työmarkkinoilla, ja heikosti koulutetun työvoiman kysyntä on romahtanut. Tehokkuus- ja koulutusvaatimukset ovat kasvaneet ja yksilö, joka ei pysty niihin vastaamaan, on vaarassa jäädä työmarkkinoiden sekä koko yhteiskunnan ulkopuolelle. (Syrjäytyminen ja syrjäytymisen riskitekijät 2016.)

Nuorisotyöttömyys laski vuodesta 1996 lähtien tasaisesti 2000-luvun puoliväliin saakka. Valta-kunnallisella tasolla nuorisotyöttömyys on hieman korkeampaa kuin koko aikuisväestön työttömyys, jonka vuoksi nuorten työllisyyttä on pyritty parantamaan erilaisten uudistusten avulla. Nuorten työllistymistä edistämään on säädetty laki kuntouttavasta työtoiminnasta, joka velvoittaa aktivointisuunnitelman laatimisen alle 25-vuotiaalle työttömälle kolmen kuukauden työttömyysjakson jälkeen. Aktiivisten työvoimapolitiittisten toimenpiteiden vaikuttavuutta arvioivan tutkimuksen mukaan (ks. Hämäläinen & Tuomaala 2006) ammatillinen työvoimakoulutus, oppisopimuskoulutus ja yksityiselle sektorille tapahtuva tukityöllistäminen olivat tehokkaimpia työllisyyttä edistäviä toimenpiteitä. (HYPATE Selvitysraportti 2007, 8-9.)

Vuonna 2016 on tehty kansainvälinen tutkimus siitä, kuinka monta prosenttia Euroopan maiden 15-24-vuotiaista ovat työttömiä tai ilman koulutusta. Suomen osalta nuorten työttömyysaste on noussut vuodesta 2006 vuoteen 2016 7,7 %:sta 9,9 %:iin. Ruotsissa samanikäisten työttömyysaste on ollut 2016 vain 6,5 %. Suomea suurempi nuorten työttömyysaste vuonna 2016 on ollut mm. Espanjassa, Irlannissa, Ranskassa ja Kreikassa. (Young people neither in employment nor in education and training (15-24 years) - % of the total population in the same age group 2017.)

Kuvio 1 Työttömyysaste eräissä EU-maissa 2006 ja 2016, 15-24-vuotiaat

Nuoruuden työttömyydellä on kauaskantoisia vaikutuksia terveyteen, asenteisiin ja elämäntapoihin. Nuorten psykososiaalinen kehitys voi häiriintyä työttömyyden takia ja se voi johtaa sosiaaliseen vieraantumiseen. Tällä voi olla vaikutuksia muihin ongelmiin, kuten rikollisuuteen ja päihteiden väärinkäyttöön. Nuoren sitoutumattomuus työhön aiheuttaa rooli-identiteetin ja itsenäisyyden puutetta sekä epäonnistumisia, joilla saattaa olla pitkäaikaisia seurauksia. (Heponiemi, Wahlström, Elovainio, Sinervo, Aalto & Keskimäki 2008, 20-21.)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen julkaisussa kerrotaan työttömyydellä olevan haitallisia vaikutuksia sekä terveyteen, että hyvinvointiin. Tämä vaikutus on huomattu erityisesti pitkäaikaistyöttömillä. Työttömyys vaikuttaa selkeästi henkilön toimeentuloon, joka taas lisää henkilön riskiä terveydellisiin ongelmiin. Terveydellisillä ongelmilla ja etenkin mielenterveysongelmilla on huomattu olevan yhteys korkeampaan työttömyysriskiin ja pitkäaikaistyöttömyyteen. Toisaalta työttömät voivat keskimääräisesti huonommin kuin työlliset. Tämä tarkoittaa

sitä, että huono terveys voi johtaa työttömyysriskin syntymiseen tai toisinpäin. Tästä voi kuitenkin todeta sen, että terve henkilö työllistyy helpommin ja heikomman terveyden omaava joutuu todennäköisemmin työttömäksi. (Työllisyys 2016.)

3.2 Koulutuksen puute

Koulutuksen ulkopuolelle jääminen on myös syrjäytymisen riskitekijä. Heikko menestys peruskoulussa johtaa helposti toisen asteen koulutuksesta karsiutumiseen ja tämä puolestaan epävarmaan työmarkkina-asemaan. Pelkän peruskoulun suorittaneilla on havaittu enemmän työttömyyttä, toimeentulo-ongelmia ja terveyteen liittyviä ongelmia, kuin koulutetuimmilla nuorilla aikuisilla. Koulun rooli on kasvun ja kehityksen kannalta merkityksellinen; kehitystä tukevana tai syrjäyttävänä. (Syrjäytyminen ja syrjäytymisen riskitekijät 2016.)

Vuonna 2012 Suomessa asui noin 110 000 20-29-vuotiasta nuorta aikuista, joilla oli vain peruskoulututkinto. Osa nuorista jää ilman jatkokoulutuspaikkaa ja osa keskeyttää lukion tai ammatillisen koulutuksen. Suomalaisten nuorten työhalukkuutta on kuitenkin tutkittu, ja on todettu, että suomalaiset nuoret ovat erittäin motivoituneita tekemään palkkatyötä. Nuorten työllisyyden edistämiseksi ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi on tullut yhteiskuntatakuu eli nuorisotakuu, jonka tarkoituksena on taata työ-, harjoittelu-, opiskelu-, työpaja- tai kuntoutuspaikka kaikille alle 25-vuotiaille sekä alle 30-vuotiaille vastavalmistuneille kolmen kuukauden sisällä työnhakijaksi ilmoittautumisesta. (Nuorten yhteiskuntatakuu - ilman työtä ja opiskelupaikkaa? 2012.)

Vuonna 2011 on julkaistu tutkimusartikkeli ”Koulutuksen yhteys nuorten työttömyyteen Mihin peruskoulututkinto riittää 2000-luvun alussa?” koulutuksen yhteydestä nuorten työttömyyteen. Tutkimus keskittyy nuorten koulutukseen ja työmarkkinoille siirtymiseen. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, miten koulutus ja sen puute vaikuttavat 2000-luvulla nuorten työmarkkinoilla pärjäämiseen tai pärjäämättömyyteen, kun nuorten elinolosuhteiden vaikutus on huomioitu. Nuoruusajan tekijöiden rinnalle on selvityksessä nostettu myös lapsuusajan tekijöitä kuten perhetyyppi, vanhempien koulutus, perheen tulotaso ja vanhempien työmarkkina-asema. Tutkimuksessa kuvataan, millainen yhteys koulutuksella on työttömyyteen, sekä selvitetään, johtuvatko havaitut yhteydet lapsuuden ja nuoruuden tekijöistä. Tutkimus pohjautuu vuosien 1987-2003 työssäkäynnin pitkittäisaineistoihin, joihin on liitetty vuosittaisia tietoja myös muista tilastoista ja rekistereistä. Tämän tutkimuksen tarpeisiin tutkimusjoukoksi poimittiin vuosina 1971-1979 Suomessa syntyneet henkilöt, jotka asuivat Suomessa yhä vuoden 1999 lopussa. Tämän tutkimusjoukon työttömyyttä seurattiin neljän vuoden ajan vuosina 2000-2003. (Sipilä, Kestilä & Martikainen 2011, 122.)

Tutkimuksessa selvisi, että koulutus on merkittävä työttömyyden ennustaja, ja varsinkin miehillä alhainen koulutustaso on voimakkaammin yhteydessä työttömyyteen kuin naisilla. Pelkän

peruskoulun suorittaneilla miehillä on yli kuusinkertainen riski jäädä työttömäksi verrattuna vähintään ylioppilastutkinnon suorittaneisiin. Naisilla sama riski on lähes nelinkertainen. (Sipilä, Kestilä & Martikainen 2011, 125.) Tutkimuksessa havaittu ero koulutettujen ja kouluttamattomien työttömyysriskistä saattaa heijastua myös muille elämän osa-alueille. Työttömillä ja kouluttamattomilla nuorilla saattaa olla muita suurempi riski ajautua syrjään nuoruuteen ja aikuistumiseen liittyvistä prosesseista, kuten oman kodin perustamisesta, vapaa-ajan-ajanviettomahdollisuuksista, harrastuksista tai matkustamisesta. Tällaisen nuoruudessa alkavan eriarvoistumisen suuntaa voi olla vaikeaa muuttaa. (Sipilä, Kestilä & Martikainen 2011, 129.)

3.3 Nuoret toimeentulotuen lakimuutoksessa

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen raportti ”Nuoret koulutuspudokkaat sosiaalityön asiakaina” on tapaustutkimus siitä, miten vuoden 2011 lakimuutosta toimeentulolain perusosan alentamisesta on alettu toteuttaa Helsingissä (Palola, Hannikainen-Ingman & Karjalainen 2012, 3). Tapaustutkimuksessa selvitettiin lisäksi sitä, millaista harkintaa sosiaalityöntekijät käyttävät arvioidessaan nuorten tilannetta silloin, kun toimeentulotuen perusosan alentaminen on mahdollista. Tutkimuksessa oli haastateltu myös kolme nuorta selvittäen heidän kokemusmaailmaansa. (Palola, Hannikainen-Ingman & Karjalainen 2012, 10.) Vuoden 2011 alussa voimaan tuli laki, jolla muutettiin toimeentulotukilain 10 §:ää. Jo aiemmin toimeentulotuen perusosaa on voitu alentaa, jos tuensaaja on ilman pätevää syytä kieltäytynyt tarjotusta työstä, työvoimapolitiittisesta toimenpiteestä, aktivointisuunnitelman teosta tai kuntouttavasta työtoiminnasta. Uuteen lakiin lisättiin koulutuksen keskeyttäminen tai koulutuksesta kieltäytyminen tuen alentamisperusteeksi. (HE 138/2010.) Perusosaa voitaisiin alentaa enintään 20 prosenttia ja edellytyksenä alentamiselle olisi myös työttömyysetuuden epääminen mainitulla perusteella. Myös lain 2 momenttiin kirjattiin kunnan velvollisuus laatia suunnitelma toiminnasta asiakkaan itsenäisen suoriutumisen edistämiseksi. Suunnitelma on laadittava aina perusosan alentamisen yhteydessä yhdessä asiakkaan, työ- ja elinkeinoviranomaisten ja muiden viranomaisten kanssa. Jos henkilö toistuvasti kieltäytyy työstä tai ei halua osallistua muihin julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetussa laissa, kotoutumisen edistämisestä annetussa laissa tai kuntouttavasta työtoiminnasta annetussa laissa tarkoitettuihin toimenpiteisiin, voidaan perusosan suuruutta alentaa enemmän kuin 20 prosenttia, kuitenkin yhteensä enintään 40 prosenttia. (Toimeentulotukilaki 1412/1997.)

Kyseinen lakimuutos kohdistuu vaikeassa elämäntilanteessa oleviin nuoriin. Toimeentulotukea hakevilla nuorilla, jotka eivät syystä tai toisesta ota vastaan työtä tai koulupaikkaa, on usein hankaluuksia työ- ja toimintakykynsä kanssa. Viimesijaisen toimeentulotuen alentaminen tällaisessa tilanteessa ei välttämättä toimi positiivisena kannustimena. Suurin osa näistä nuorista tarvitsisi muita toimenpiteitä ennen koulutukseen tai työhön siirtymistä. Näin ollen sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunta on mietinnöissään korostanut, että perusosan alennus ei voi olla automaattinen toimenpide, joka tehtäisiin ilman asiakaskohtaista harkintaa. (Palola, Hannikainen-

Ingman & Karjalainen 2012, 5-7.) Sosiaalityöntekijöiden kanta haastatteluissa oli, ettei leikkaus toimi tarkoituksenmukaisesti vaikeissa tilanteissa oleville alle 25-vuotiaille. Kun kyse on viimesijaisesta etuudesta, täytyy hakijalle aina turvata asunto, ravinto ja muu välttämätön toimeentulo. Jos tukea ei saa tai sitä leikataan, nuorilla on riski ajautua rikoksiin hankkimalla rahaa mm. huumekaupalla tai varastamalla. Sosiaalityöntekijöiden ajatus toimeentulotuen ristiriitaisuudesta mietityttää heitä. Toisaalta toimeentulotuki passivoi nuoria, koska työtä ei ole pakko tehdä. Toisaalta taas osa tarvitsee tukea ja siitä näyttää olevan apua vaikean tilanteen ylipääsemiseen. Sosiaalityöntekijöiden haastatteluista selvisi myös, että täysin työkykyiset asiakkaat ovat harvinaisia. Sosiaalityöntekijöiden mielestä leikkaus voisi tehotua nuoriin, jotka ovat suhteellisen ongelmattomia, asuvat kotona ja hakevat vain lisärahaa. (Palola, Hannikainen-Ingman & Karjalainen 2012, 26-27.)

Suurin osa nuorista opiskelee, minkä vuoksi nuorten työllisyysaste on alhaisempi aikuisiin verrattuna. Vuonna 2011 nuorten 15-24-vuotiaiden työllisyysaste oli keskimääri 39,1 prosenttia. Osa työtä vaille olevista nuorista ei kuitenkaan opiskele, ja koulutuksen puute aiheuttaakin nuorelle suuren työttömyys- ja syrjäytymisriskin. 20-29-vuotiaista nuorista aikuisista noin 110 000 on vailla peruskoulun jälkeistä tutkintoa. Osa nuorista ei hae koulupaikkaa, osa ei sitä saa ja osa keskeyttää opintonsa. (Nuorten yhteiskuntatutkimus 2013 2012, 13.)

Toimeentulotuen alentaminen koulutuksen vuoksi on ollut harvinaista, koska koulutuksen keskeyttämiseen tai siihen hakematta jättämisen syynä on usein masennus, uupuminen tai muut terveydelliset ongelmat, joiden vuoksi toimeentulotukea ei yleensä alenneta. Toimeentulotuen alentamisen harkinta ei aina ole yksiselitteistä. Harkinnan tueksi sosiaalityöntekijät voivat tuoda tapauksia esimerkiksi työnohjauskokouksiin tai arvioida päätöksiä yhdessä kollegan kanssa. (Palola, Hannikainen-Ingman & Karjalainen 2012, 29.)

Vuonna 2011 tammikuun alusta elokuun loppuun perusosaa harkittiin alennettavaksi kaikkiaan 628:lta alle 25-vuotiaalta nuorelta. Alentamiseen johtavia päätöksiä tehtiin 277 asiakkaalle, ja alentamispäätösten perusteet vaihtelivat jonkin verran. Työstä kieltäytyminen oli suurin yksittäinen syy alentamispäätöksiin. Koulutuksen keskeyttämisen ja koulutuksesta kieltäytymisen perusteella alentamispäätöksiä tehtiin yhteensä 50 nuorelle. Muita alentamiseen johtaneita syitä olivat työvoimapolitiittisista toimenpiteistä kieltäytyminen ja varatulle ajalle saapumatta jättäminen. (Palola, Hannikainen-Ingman & Karjalainen 2012, 34-35.)

Pelkällä toimeentulotuen leikkauksella ei nuoria saa kannustettua koulutukseen tai työhön. Sosiaalityöntekijät toivoivat työtapojen kehittämistä ja etsivän työn lisäämistä. Sosiaalityöntekijöiden mielestä työtä tulisi tehdä enemmän muualla kuin toimistolla. Sosiaalityön luonne viimesijaisena palveluna nousi haastatteluissa esille. Sosiaalitoimistoissa asioi ihmisiä, jotka

kuuluisivat muualle, mutta eivät pääse palveluiden piiriin. Niinpä esimerkiksi hoitoonohjaukseen toivottiin välineitä ja keinoja. Nuorten asunnottomuuteen sekä mielenterveys- ja päihdeongelmiin pitäisi kiinnittää enemmän huomiota, mutta sosiaalityössä toimeentulotuen myöntämisen rutiinit vievät työntekijöiltä suurimman osan ajasta. (Palola, Hannikainen-Ingman & Karjalainen 2012, 40-41.) Nuorten palveluverkkoon kuuluu yleensä sosiaalityöntekijät, Kela, TE-toimisto, TYP ja usein myös terveydenhuolto. Joustava yhteistyö näiden toimijoiden välillä olisi tärkeää nuorten mutkikkaiden ja monimuotoisten tilanteiden ratkaisemiseksi. (Palola, Hannikainen-Ingman & Karjalainen 2012, 66.)

Toimeentulotuki on siirtynyt Kelaan vuoden 2017 alusta alkaen. Toimeentulotukeen kuulumattomat menot asiakas hakee kunnasta täydentävänä tai ehkäisevänä toimeentulotukena. Kela varmistaa, että asiakas ohjataan sosiaalityön piiriin tämän yksilöllisten tarpeiden mukaan. (Toimeentulotuki siirtyy Kelan hoidettavaksi vuonna 2017 2015.) Toimeentulotukea voidaan edelleen alentaa 20 tai enintään 40 prosenttia, jos henkilö laiminlyö velvollisuutensa pitää huolta itsestään ja omasta elatuksestaan. Perusosaa voidaan alentaa, jos henkilö kieltäytyy tarjotusta työstä tai työvoimapalvelusta. Alentamiseen voi johtaa myös henkilön oma toiminta, kuten työvoimatoimiston edellyttämien velvollisuuksien laiminlyönti. (Perusosan määrän alentaminen 2017.)

3.4 Muut syrjäytymisen riskitekijät

Koulutuksen ja työmarkkinoiden ulkopuolelle jäämisen lisäksi muut haasteet saattavat vaikuttaa syrjäytymisen riskiin. Syrjäytymisen riskitekijöitä tarkastellessa on kuitenkin tärkeää muistaa, ettei aina voida yksiselitteisesti päätellä mikä on syy ja mikä seuraus, esimerkiksi huono terveys voi olla yksi syrjäytymisen syy, mutta toisaalta syrjäytyminen voi aiheuttaa terveyden heikkenemistä. (Ek, Saari, Järvelin, Sovio & Viinamäki 2004, 18.)

Lapsuuden perhetekijät ja elinolot vaikuttavat myöhempään hyvinvointiin monella tapaa. Eri-laisten ongelmien ylisukupolvisuus näkyy mm. toimeentulossa, terveyden ongelmassa ja elintaivoissa. (Syrjäytyminen ja syrjäytymisen riskitekijät 2016.) Lapsuuden huonot elinolot ja sosiaaliset olot sekä huono terveys saattavat vaikuttaa edelleen nuoruus- ja aikuisikään saakka (Ek ym. 2004, 18). On tiedossa, että lapsen kodin ulkopuolelle sijoittaminen on yhteydessä useisiin hyvinvoinnin puutteisiin ja etenkin teini-iässä sijoitetut voivat huonosti pitkälle nuoreen aikuisuuteen. (Syrjäytyminen ja syrjäytymisen riskitekijät 2016.) Lapsuuden ja nuoruuden aikaisilla itsehallinnan ongelmilla, kuten aggressiivisuudella ja muiden huomioonottavan käytöksen puuttumisella sekä käyttäytymishäiriöillä on huomattu olevan yhteys huonoon koulumenestykseen. Huono koulumenestys taas myöhemmin voi johtaa koulutuksen keskeyttämiseen tai puuttumiseen. (Ek ym. 2004, 20.)

Nuoren tekemät ratkaisut tulevaisuutensa suhteen ovat myös osaltaan elinympäristön toimintamallien tuotosta. Nuoren perheen ja läheisten mielipiteillä voi olla vaikutusta nuoren valintoihin, esimerkiksi vanhempien mielipiteet kouluttautumisesta ja alavalinnoista voivat vaikuttaa nuoren tekemiin päätöksiin. Lisäksi nuoren ympäristö vaikuttaa osaltaan hänen valintojensa tekemiseen, sillä myös omalta paikkakunnalta tai sen läheisyydestä löytyvät koulutus- ja työllistymismahdollisuudet vaikuttavat nuoren valintoihin. Tukiverkosto on nuorelle tärkeä tilanteissa, joissa nuori tekee huonoksi osoittautuvia tulevaisuudensuunnitelmia. Epäonnistumisten, kuten haaveammatin saavuttamattomuuden tai väärän alavalinnan kokiessaan nuori voi saada tukea omalta läheisverkostoltaan. (Ek ym. 2004, 23-24.)

Varhaisaikuisuudessa tehtävillä työhön, koulutukseen ja parisuhteeseen liittyvillä valinnoilla on suuri vaikutus nuoren aikuisen tulevaisuuden. Työssäkäynnin alkuvaiheessa työttömyyteen liittyvillä terveyden ongelmilla voi olla pysyviä negatiivisia vaikutuksia. (Ek ym. 2004, 19.) Karvosen artikkelissa kerrotaan, että masennuksen takia korvattujen sairauspäivien määrä on ollut jatkuvassa nousussa alle 30-vuotiailla vuodesta 2004 alkaen. Vuonna 2009 heistä siirtyi työkyvyttömyyseläkkeelle enemmän kuin koskaan aikaisemmin. Tämä on ristiriitaista siihen nähden, että tutkimusten ja kokemusten perusteella tiedetään, että tarpeenmukaisella hoidolla saadaan toimintakykyä parantavia tuloksia. Nuorten aikuisten siirtyminen eläkkeelle aiheuttaa valtiolle mittavia maksuja. (Karvonen 2017.)

Elämähallinta voidaan käsitteenä jakaa kahteen osaan: sisäiseen ja ulkoiseen elämäntalouteen. Ulkoinen elämäntalouden hallinta tarkoittaa esimerkiksi aineellista hyvinvointia ja sisäinen elämäntalouden hallinta taas muutoksen sietokykyä. Elämäntaloutta tukevia tekijöitä ovat muun muassa itsensä terveeksi kokeminen, riittävä sosiaalinen tuki ja korkea yhteiskunnallinen asema. Myös mielekäs työ, terveet elämäntavat sekä aktiivinen harrastaminen voivat lisätä elämäntalouden tunnetta. Elämäntalouden valmiuksiin vaikuttaa myös yksilön usko omiin kykyihinsä ja vaikutusmahdollisuuksiinsa. Vähäinen usko omiin kykyihin voi johtaa liian alhaisiin tavoitteisiin. Alhaiset tavoitteet voivat puolestaan johtaa puutteelliseen kouluttautumiseen tai työmarkkinoiden ulkopuolelle jäämiseen. Omaan kyvykkyyden tunteeseen vaikuttaa aiempien elämäntalouden vaiheiden aikana kertyneet onnistumisen ja epäonnistumisen kokemukset. (Martikainen 2009, 15-17.)

Lapsuus ja nuoruus ovat erityisen herkkiä aikoja oman pystyvyyden tunteen kehittymiselle. Kokemusten lisäksi myös itselle tärkeiden ihmisten antama palaute lisää kyvykkyyden tunnetta. (Martikainen 2009, 15-17.) Epäonnistuessaan nuori ei aina huomaa oman toimintansa vaikutusta menestymiseen ja mahdollisuuksiinsa tulevaisuudessa. Epäonnistumisen kierre voi johtua myös masentuneisuudesta tai huonoista sosiaalisista kokemuksista. Nämä voivat johtaa nuoren vetäytymiseen sosiaalisista suhteista, joka voi näkyä esimerkiksi poissaoloina koulusta. (Ek ym. 2004, 20.)

4 Työpajatoiminta Suomessa

4.1 Työpajatoiminnasta säädetään nuorisolaissa

Nuorisolaki (72/2006) on kumottu lailla 21.12.2016/1285, joka astui voimaan 1.1.2017. Uuden nuorisolain (1285/2016) tavoitteena on edistää nuorten osallisuutta ja vaikuttamismahdollisuuksia sekä tukea nuorten kasvua, itsenäistymistä ja yhteisöllisyyttä. Tavoitteena on lisäksi tukea nuorten harrastamista ja toimintaa kansalaisyhteiskunnassa, edistää nuorten yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa sekä parantaa nuorten kasvu- ja elinoloja. Näiden tavoitteiden toteuttamisen lähtökohtina ovat yhteisvastuu, kulttuurien moninaisuus ja kansainvälisyys, kestävä kehitys, terveelliset elämäntavat, ympäristön ja elämän kunnioittaminen sekä monialainen yhteistyö. Nuorisolain 4 §:n mukaan vastuu nuorisotyön ja -politiikan yleisestä johdosta on opetus- ja kulttuuriministeriöllä. Nuorisotyön ja -politiikan aluehallinnon tehtävistä vastaavat aluehallintovirastot. Valtion tulee olla tarpeen mukaan yhteistyössä kuntien, nuorisolan järjestöjen ja muiden yhteisöjen sekä nuorten kanssa. Lain 8 § velvoittaa kunnat luomaan edellytyksiä nuorisotyölle ja -toiminnalle järjestämällä nuorille suunnattuja palveluja ja tiloja sekä tukemalla nuorten kansalaistoimintaa.

Nuorisolaki koskee myös nuorten työpajatoimintaa. Lain 13 §:n mukaan nuorten työpajatoiminnan tehtävänä on valmennuksen avulla parantaa nuoren valmiuksia päästä koulutukseen, suorittaa koulutus loppuun ja päästä avoimille työmarkkinoille tai muuhun tarvitsemaansa palveluun. Työpajatoiminnan tarkoituksena on parantaa nuoren elämänhallintataitoja sekä edistää hänen kasvuaan, itsenäistymistään ja osallisuutta yhteiskuntaan. Nuori valmentautuu tekemällä työtä tai työtoimintaa omien edellytystensä mukaisesti. Työpajatoiminnan järjestäjinä voivat toimia kunta tai kunnat tai nuorten palveluja tuottava yhteisö. Nuorisolain 21 §:n mukaan valtion talousarvioon voidaan ottaa vuosittain määräraha myönnettäväksi nuorten työpajatoimintaan. Valtionavustuksen saaminen edellyttää, että opetus- ja kulttuuriministeriö hyväksyy nuorten työpajan valtionapukelpoiseksi. Valtionavustuksen määrää harkitessa otetaan huomioon toiminnan laatu ja yhteiskunnallinen vaikuttavuus sekä se, miten työpaja toteuttaa nuorisolakiin säädettyjä tavoitteita ja lähtökohtia.

4.2 Työpajatoiminta

Työpajatoiminnalla tarkoitetaan yhteisöä, jossa työnteon ja siihen liittyvän valmennuksen kautta parannetaan nuoren valmiuksia hakeutua koulutukseen tai työhön sekä vahvistamaan tämän elämänhallintaa. Työpajatoimintaa toteuttavat kunnalliset organisaatiot, yhdistykset ja säätiöt, ja se on määritelty nuorisolaissa (1285/2016).

Työpajatoiminnassa keskeistä on tekemällä oppiminen, joka tapahtuu valmennuksen ja työn kautta. Työvalmennus tukee nuoren työkykyä, työyhteisöosaamista ja ammatillista osaamista. Yksilövalmennus vahvistaa nuoren toimintakykyä, arjen hallintaa ja tukee tulevaisuuden suunnittelua. Työpajojen valmentautujina on sekä nuoria, että aikuisia, jotka tarvitsevat tukea päästäkseen työ- ja koulutusmarkkinoille. Suuri osa heistä päätyy työpajalle työ- ja elinkeino palveluiden, sosiaalitoimen tai oppilaitosten kautta. Valmentautuvista nuorista suuri osa sijoittuu työpajalle kuntouttavaan työtoimintaan tai työkokeiluun. Osa saattaa myös sijoittua työskentelemään työpajalle palkkatuetuun työhön tai opintoihin liittyvälle tukijak-solle. (Työpajatoiminta Suomessa 2017.)

Opetus- ja kulttuuriministeriön viimeisin valtakunnallinen työpajakysely on vuodelta 2015. Vuoden 2016 kyselystä ei ollut vielä tullut raporttia, joten seuraavat tilastot ovat vuodelta 2015. Kysely on suunnattu niille työpajoille, jotka saivat toimintaansa valtionavustusta. Työpajoille, jotka eivät saaneet tai hakeneet avustusta, kyselyyn vastaaminen oli vapaaehtoista. Kyselyyn vastasi 196 eri organisaatiota, ja sen tuloksia käytetään mm. työpajatoiminnan toteutumisen ja kehittämisen määrittelyyn, tarvittavan tuen määrittelyyn, nuorisotakuun kehittämiseen ja seuraamiseen sekä esittelymateriaalina nuorten työpajatoiminnasta. Vastausten perusteella työpajatoimintaan osallistui vuonna 2015 yhteensä 25449 valmentautujaa, joista alle 29-vuotiaita nuoria oli 14733. (Työpajatoiminta 2015 2016, 6-7.)

Valmentautujien sijoittuminen työpajan jälkeen positiiviseen palveluun, kuten kouluun, työelämään, edelleen työpajalle tai muuhun palveluun, on merkittävä työpajojen vaikuttavuutta mittaava muuttuja. Vuonna 2015 valmentautujista 30 % sijoittui edelleen työpajalle, 21 % koulutukseen ja 15 % työelämään. Työttömäksi sijoittui 3306 henkilöä eli 25 % kaikista valmentautujista. Tieto sijoittumisesta puuttui 4554 (17,8 %) valmentautujalta. (Työpajatoiminta 2015 2016, 23.)

5 Hyvinkään-Riihimäen seudun ammattikoulutussäätiö

HRAKS eli Hyvinkään-Riihimäen Seudun Ammattikoulutussäätiö on perustettu vuonna 1971. Sen tarkoituksena on huolehtia talousalueen tarvitsemasta ammatillisesta koulutuksesta ja ehkäistä nuorten ja aikuisten syrjäytymistä. Säätiön ovat perustaneet Hyvinkään, Riihimäen, Hausjärven ja Lopen kunnat. Säätiön toimialueeseen kuuluu näiden kuntien lisäksi myös Nurmijärvi. Vuonna 2012 säätiöön yhdistyi myös Riihimäen kaupungin Työpaja Etappi, Hyriaan Työmyllyt sekä Hyvinkään kaupungin Nuorten työpajatoiminta Hope ja Etsivä nuorisötyö. Säätiö toimii ammatillisen koulutuksen tukijana mm. Hyria Koulutus Oy:n ja Suomen Ympäristöopisto Syklin osakkeenomistajaroolissa. (HRAKS 2017.)

HRAKS:n palveluihin kuuluu mm. Starttivalmennus, Nastavalmennus, Vetonaulavalmennus sekä erilaiset työhönvalmennukset HRAKS:n kahviloissa ja kuljetuspalvelussa. Hyvinkäällä sijaitsevassa NASTA-talossa toteutetaan sekä Starttivalmennusta että Nastavalmennusta. NASTA-talosta löytyy myös Hyvinkään etsivän nuorisotyön ohjaajat sekä Ohjaamo, josta saa ohjausta, neuvontaa ja apua muun muassa työ- tai koulupaikan haussa. (Ohjaamo Hyvinkää 2017.) Riihimäellä valmennuspalveluita nuorille ja kuntouttavaa työtoimintaa aikuisille toteutetaan Teollisuuskadun yksikössä (Teollisuuskatu 2017). Lopella ja Hausjärvellä toteutetaan samanlaisia palveluita paikallisesti. Työkokeilupaikkoihin ja valmennuksiin voi hakea HRAKS:n nettisivujen kautta.

HRAKS:n toiminnan vaikuttavuutta on mitattu Sovari-mittarilla. Sosiaalisen vahvistumisen mittari Sovari tutkii työpajojen vaikutusta. Sovari perustuu asiakkaiden itsearviointiin pohjautuvaan jokavuotiseen nettikyselyyn. Mittarin avulla työpajatoimintaa tuottavat yhdistykset saavat tietoa palveluidensa laadullisista vaikutuksista. Sovari tuottaa valtakunnallisesti yhdenmuukaista tietoa palveluiden laadusta ja vaikuttavuudesta. Mittari käsittää itsetuntemuksen, sosiaaliset taidot, arjen hallinnan, opiskelu- ja työelämävalmiudet sekä tavoitteellisuuden. (Laadullinen mittaristo (Sovari) 2017.)

Työhönvalmennukset HRAKS:n kahviloissa ja kuljetuspalvelussa tarjoavat monipuolisia valmennusvaihtoehtoja aidoissa työympäristöissä, mutta valmennusjaksolle voi hakeutua myös haluamaansa yritykseen. HRAKS tukee hakijaa sopivan paikan etsimisestä aina jakson päättymiseen ja työllistymiseen tai koulutuksen aloittamiseen saakka. Valmennuksessa voi olla oppisopimussuhteessa, työsuhteessa tai työkokeilussa. (Valmiina työelämään 2017.) HRAKS:lla ei ole aina tarjota nuorta kiinnostavan alan työtehtäviä, jolloin voi myös ohjautua työkokeiluun HRAKS:n ulkopuolelle. Nuoria ohjataan HRAKS:n ulkopuolisiin työkokeiluihin silloin, jos tavoitteena on työllistyminen, mutta työtä ei ole työkokeilu- tai valmennusjakson aikana löytynyt. (Holopainen 2017.)

Työkokeilusta nuori saa työmakkinatuen, ja yli 25-vuotiaat sekä ammatillisen koulutuksen käyneet saavat sen lisäksi yhdeksän euroa päivässä kulukorvauksena, jonka on tarkoitus kattaa työkokeiluun kulkemisesta ja ruokailusta aiheutuvat päivittäiset kulut. Nämä etuudet maksaa Kela. (Holopainen 2017.) Nuorta tuetaan koko työkokeilun ajan, ja häntä autetaan esimerkiksi työnhaussa tai koulupaikanhaussa. Työkokeilut ovat eri pituisia ja ne räätälöidään työkokeilijan toiveita vastaavaksi. Ne kestävät yleensä muutamasta kuukaudesta puoleen vuoteen. Työkokeilun lopussa pidetään arviointikeskustelu, jossa nuori pääsee itse arvioimaan kulunutta jaksoa ja saa työvalmentajalta palautetta työkokeilujaksosta. Yksilövalmentaja tai työhönvalmentaja on nuoreen yhteydessä kaksi viikkoa työkokeilun päättymisen jälkeen. HRAKS seuraa

nuorten sijoittumista työkokeilujakson jälkeen, ja vuoden kuluttua jakson päättymisestä nuoreen otetaan yhteyttä ja kysytään hänen tilanteestaan. Nuori saa myös olla yhteydessä HRAKS:n työntekijään, jos on tarvetta. (Holopainen 2017.)

6 Opinnäytetyön toteutus

6.1 Opinnäytetyön tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyömme tavoitteena on selvittää, kuinka syrjäytymisvaarassa olevat nuoret päätyvät HRAKS:n palveluiden piiriin ja kuinka palvelut tukevat nuorten työllistymistä tai koulupaikan saantia. Opinnäytetyömme tarkoitus on auttaa HRAKS:a kehittämään toimintaansa ja selvittää työkokeilijoiden kokemuksia HRAKS:sta. Opinnäytetyöllämme selvitämme vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

1. Mitkä tekijät johtivat työkokeilun aloittamiseen?
2. Mikä oli nuoren motivaation merkitys työ- tai opiskelupaikan saantiin kolmen kuukauden kuluessa?
3. Millä tavoin nuoret kokivat hyötyvänsä HRAKS:in ammatillisista työkokeiluista?

6.2 Aineiston keruu

Mietimme tarkkaan, miten toteutamme aineiston keruun ja millä menetelmällä saisimme luotettavimpia vastauksia. Vaihtoehtoinamme olivat kyselylomake ja teemahaastattelu. Päätimme valita aineiston keruu menetelmäksi teemahaastattelun, sillä uskoimme haastateltavien tuottavan enemmän tietoa haastattelun avulla. Kyselylomakkeella vastaukset olisivat voineet jäädä suppeiksi ja lisäkysymykset eivät olisi olleet mahdollisia. Keräsimme aineiston haastattelemalla ammatillisen työkokeilun aloittavia nuoria.

Teemahaastattelu on yksi laadullisen tutkimuksen menetelmistä. Se edellyttää haastattelijan ja haastateltavan kohtaamista kasvotusten. Teemahaastattelussa keskustellaan haastateltavien valitsemista aiheista, kuitenkin haastateltavan ehdoilla. Haastatteliija voi tehdä tarkentavia kysymyksiä pitäen keskustelun aihealueen piirissä. Keskustelun myötä haastatteliija ymmärtää ilmiötä paremmin, joka taas tuottaa uusia kysymyksiä. (Kananen 2014, 76.)

Valitsimme teemahaastattelun aineistonkeruumenetelmäksi, sillä halusimme rajata haastellun teemoja koskevaksi, mutta jättää kuitenkin tilaa haastateltavan omalle kerronnalle. Käytimme kuitenkin haastatteluissa paljon tarkentavia ja syventäviä kysymyksiä, sillä suurin osa nuorista ei lähtenyt oma-aloitteisesti keskustelemaan teemoista. Olimme miettineet etukäteen tarvittaessa käytettäviä lisäkysymyksiä, joita käytimme keskustelun mukaan. Ilman tarkentavia kysymyksiä, emme olisi saaneet tarvittavaa informaatiota nuorilta. Haastattelut

muistuttivat lopulta enemmän strukturoitua haastattelua, vaikka kysyimme haastattelun aikana keskustelusta heränneitä lisäkysymyksiä.

6.3 Haastattelujen toteutus

Aineisto koostui kuuden nuoren yksilöhaastatteluista. Haastateltavat nuoret olivat haastattelu hetkellä 17-24-vuotiaita. Nuoret olivat työkokeilussa ravintola W&T Willassa, Café Sveitsissä ja HRAKS:n kuljetusyksikössä. Haastattelut oli tarkoitus toteuttaa siten, että työkokeilupaikkojen vastaavat ohjaajat ilmoittavat meille, kun nuori aloittaa työkokeilunsa. Lähetimme vastaaville ohjaajille saatekirjeet annettavaksi nuorille. Suostuessaan haastatteluun sovimme haastatteluajat yhdessä vastaavan ohjaajan kautta. Toteutimme haastattelut kunkin nuoren työkokeilupaikalla mahdollisimman rauhallisessa tilassa. Yksikään haastateltavista nuorista ei ollut saanut etukäteen lähettämäämme saatekirjettä. Aloitimme siis haastattelut kertomalla itsestämme, opinnäytetyöstämme ja haastatteluaineiston käytöstä sekä sen hävittämisestä. Varmistimme haastateltavilta vielä suostumuksen haastatteluun sekä sen äänittämiseen ennen haastattelun aloittamista. Ensimmäiset kaksi haastattelukertaa teimme yhdessä, mutta aikataulusyistä koimme järkeväksi tehdä viimeiset haastattelut yksin. Pohdimme eettisyys kohdassa haastattelijoiden määrän merkitystä tuloksiin.

Haastatteluissa esitimme nuorille teemoittain aiheita, joista halusimme keskustella. Teemoista syntyi vain vähän keskustelua, jonka vuoksi kysyimme kaikilta haastateltavilta myös kaikki valmistelemamme lisäkysymykset. Näin ollen haastattelut eivät olleet vapaata keskustelua teemoista, vaan enemmän strukturoidun haastattelun kaltaisia. Uusia kysymyksiä syntyi kuitenkin lisää keskustelun edetessä. Kysyimme haastateltavilta, saammeko olla heihin yhteydessä kolmen kuukauden kuluttua ensimmäisistä haastatteluista. Kaikki haastateltavat suostuivat, ja osa toivoi yhteydenottoa sähköpostilla ja osa puhelimitse. Kustakin haastattelusta kolmen kuukauden kuluttua otimme yhteyttä haastateltaviin. Tavoitimme neljä työkokeilijaa puhelimitse, mutta kaksi haastateltavista ei koskaan vastannut yhteydenottoomme. Kysyimme jälkihaastattelussa nuoren sen hetkisestä elämäntilanteesta sekä mielipiteitä työkokeilusta.

Haastattelujen aikatauluja oli usein vaikea sopia, varsinkin kuljetusyksikön työkokeilijoiden kanssa. Kuljetusyksikössä työ oli liikkuvaa, ja muutaman kerran työkokeilijat eivät olleet töiden takia sovittuna aikana paikalla. Haastattelimme myös 42-vuotiaan työkokeilijan. Päätimme rajata kuitenkin tämän haastattelun pois aineistosta, sillä halusimme ottaa mukaan vain nuorten haastattelut.

6.4 Eettisyys

Tutkimuksen eettisyyttä arvioitaessa tulee kiinnittää huomiota sellaisiin kysymyksiin kuin; millainen on hyvä tutkimus, mitä tutkitaan ja millaisin keinoin aihetta tutkitaan. Hyvä tutkimus on etenkin johdonmukainen. Johdonmukaisuus työssä näkyy hyvien lähteiden käyttönä ja siinä, että tekijät tietävät mitä ovat tekemässä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 125-127.) Opinnäytetyötä tehdessämme palasimme aika ajoin tutkimuskysymyksiimme, jotta suunta pysyisi samana koko prosessin ajan. Haastattelukysymyksiä harkitessamme ja haastatteluja tehdessämme pidimme kokoajan mielessä tutkimuskysymyksemme, jotta saisimme vastauksia juuri niihin kysymyksiin. Haastattelujen tuloksia arvioimme myöskin näiden kysymysten näkökulmasta.

Tutkimuksen eettisyys merkitsee eritoten tutkittavien yksityisyyden suojelemista ja heidän oikeuksiensa kunnioittamista (Tutkimusetiikka 2017). Huomioimme haastateltaviemme oikeutta osallistua tai olla osallistumatta haastatteluun toimittamalla HRAKS:lle etukäteen saatekirjeen, jossa kerroimme opinnäytetyöstämme ja sen tarkoituksesta. Saatekirjeessä ilmoitimme nimemme ja oppilaitoksen, jolle olemme opinnäytetyötämme tekemässä. Lisäksi tärkeässä osassa oli se, että kerroimme haastatteluaineiston käytöstä ja sen hävittämisestä opinnäytetyömme valmistuttua. Lisäksi ilmoitimme kirjeessä, että haastateltavien yksityisyyttä suojaisimme siten, että he esiintyisivät nimettömänä opinnäytetyössämme. Valittavasti HRAKS:n työntekijät eivät toimittaneet saatekirjeitä etukäteen haastateltaville, vaikka tätä pyysimme. Haastattelujen alussa nuoret olivat tietämättömiä siitä, mitä olimme tulossa tekemään, kun saavuimme haastattelupaikalle. Tämän vuoksi haastattelujen alussa kerroimme haastateltaville saatekirjeessä olevat asiat, jotta heillä varmasti olisi tieto siitä, mitä olimme tekemässä. Tässä vaiheessa haastateltavilla oli mahdollisuus kieltäytyä haastatteluun osallistumisesta. Kaikki nuorista suostuivat haastatteluun. Pohdimme olisiko heistä joku kieltäytynyt, jos he olisivat saaneet tietää mahdollisuudestaan etukäteen.

Itse haastattelutilanteessa on tärkeää, että haastateltavaa kuunnellaan, eikä hänen mielipiteitään kyseenalaisteta. Haastattelija ei saa esittää omia käsityksiä haastateltavalle. (Kananen 2014, 72-73.) Haastatteluissa pyrimme antamaan tilaa haastateltavan näkemyksille, emmekä johdatelleet keskustelua. Tarkoituksena oli käyttää haastatteluissa teemoja, joista keskusteltaisiin vapaasti. Haastateltavien vastaukset olivat kuitenkin suurelta osin lyhyitä, joten jouduimme käyttämään jatkuvasti lisäkysymyksiä saadaksemme lisää tietoa kyseessä olevasta aiheesta.

Meillä oli aikataulullisesti haastavaa päästä yhdessä haastattelemaan työkokeilijoita. Pohdimme ensimmäisten haastattelujen jälkeen, ettei sillä ole vaikutusta olemmeko molemmat vai vain toinen paikalla haastatteluissa. Kaikkien haastattelujen jälkeen olemme miettineet, onko sillä ollut vaikutusta haastatteluihin. Kahden ihmisen läsnäololla on voinut olla erilainen

vaikutus haastateltavaan, kuin yhden haastattelijan. Pohdimme myös eroavaisuutta meidän haastattelutapojemme välillä. Meillä on erilainen sanaton viestintä ja tapa puhua, joka on voinut vaikuttaa haastateltavaan. Haastattelutilanteiden tekeminen mahdollisimman samankaltaiseksi olisi saattanut lisätä niiden luotettavuutta.

Opinnäytetyömme alussa mietimme noin kymmenen nuoren haastattelua aineistoksi, jotta tuloksia olisi riittävä määrä. Tällöin tuloksissa olisi ilmennyt enemmän saturaatiota, eli tuloksien toistuvuutta. Toisaalta pienestäkin aineistosta voi tehdä yleistyksiä, mutta suuremmalla näytteen koolla olisi voinut mahdollisesti saada lisättyä työmme tuloksien luotettavuutta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 87.) Olimme sopineet, että HRAKS:n ohjaajat ottaisivat meihin yhteyttä, kun heillä aloittaa uusi työkokeilija. Ohjaajat unohtivat kuitenkin toistuvasti ilmoittaa meille uusista työkokeilun aloittavista nuorista. Otimme itse yhteyttä ohjaajiin kysyäksemme mahdollisista haastateltavista. Saimme puolen vuoden aikana haastateltua kuusi työkokeilijaa, jonka jälkeen päätimme sen riittävän työmme aineistoksi.

Litteroimme haastattelut sanasta sanaan, jotta mitään ei jäisi pois haastatteluista. Emme käyttäneet omaa tulkintaa haastatteluja purkaessa, vaan analysoimme aineistoa sen perusteella mitä haastateltavat olivat meille kertoneet. Suorat lainaukset opinnäytetyössämme osoittavat luotettavuutta, sekä tuovat esille nuoren äänen. Lähteitä keräsimme 2000-luvulta, jotta tieto ei olisi kovin vanhentunutta.

6.5 Aineiston analyysi

Olemme käyttäneet aineistomme analyysissä sisällönanalyysiä. Sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä, jonka avulla voidaan analysoida monenlaisia tutkimuksia (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91). Sisällönanalyysin menetelmistä olemme käyttäneet teoriaohjaavaa analyysiä. Aineistolähtöinen ja teoriaohjaava sisällönanalyysi etenevät kumpikin aineiston ehdoilla. Ero näiden välillä tulee siitä, että aineistolähtöisessä analyysissä teoreettiset käsitteet nousevat aineistosta, kun taas teoriaohjaavassa ne tuodaan valmiina. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 117.) Teoriaohjaavassa menetelmässä on tunnistettavissa aikaisemman tiedon vaikutus, mutta haastatteluaineisto avaa myös uusia ajatuspolkuja. Aineistosta voi herätä uusia mielenkiintoisia asioita, mutta on tärkeää jättää tutkimuksen kannalta epäolennainen tieto pois. Tutkimuksen kannalta olennainen tieto koodataan tutkijan parhaaksi katsomalla tavalla. Aineistoa voi teemoitella, luokitella tai tyypitellä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 92-97.) Aloitimme aineiston käsittelyn kuuntelemalla haastattelut ja litteroimalla ne sanatarkasti. Jaoimme litteroidun haastattelun teemoihin ja teimme vastauksia selkeyttävän taulukon. Taulukkoon poimimme kaiken olennaisen tutkimuskysymyksemme mielessä pitäen. Koodasimme taulukkoon eri teemat eri väreillä, jolloin tulosten jäsentäminen oli helpompaa. Etsimme taulukon vastauksista yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia. Poimimme haastatteluista muutamia suoria lainauksia, jotka kuvasivat mielestämme hyvin aihetta ja nuorten mielipiteitä.

7 Tulokset

Aineistomme sisälsi kuuden työkokeilijan yksilöhaastattelut. Työkokeilijoista kolme oli Café Sveitsistä, kaksi kuljetusyksiköstä ja yksi ravintola W&T Willasta. Rajasimme opinnäyte-työmme koskemaan nimenomaan nuorten ammatillisia työkokeiluja ja haastateltavat työkokeilijat olivatkin 17-24-vuotiaita. Puolet haastateltavista (kolme) oli tyttöjä ja puolet (kolme) poikia.

7.1 Nuoren tilanne ennen työkokeilua

Haastateltavista neljällä oli ammattikoulututkinto, joista yhdellä oli myös ylioppilastutkinto. Kahdella haastateltavista ei ollut peruskoulun lisäksi muuta koulutusta. Työkokemusta haastateltavilla oli mm. siivousalalta, rakennusalalta, kiinteistöhuoltoalalta sekä sähköalalta. Kahdella haastateltavista ei ollut työkokemusta. Työtä tai koulua vaille haastateltavat olivat olleet yhdestä kuukaudesta vuoteen. Yksi haastateltavista nuorista oli ollut HRAKS:n työkokeilussa aikaisemmin. Neljä haastateltavista oli saanut työllisyyttä tukevaa palvelua työvoimatoimistosta. Työttömyydestä kysyttäessä esille nousi erilaisia syitä, jotka ovat johtaneet työttömyyteen. Haastatteluista nousi esille mm. mielenterveysongelmat, keskeytyneet opinnot, kiinnostuksen puute omaa alaa kohtaan ja huono työtilanne. Haastateltavista muutama ei osannut sanoa syytä työttömyyteen.

”Ei löytyny töitä, et kyl mä noihin kaikkiin työtarjouksiin vastasin mutta eipä niistä sitten..”

”Mä oon ehkä vähän liian nirso mun työnhaun suhteen, et mä en ota sieltä ihan mitä tahansa mä löydän. Mä luultavasti oisin ollu töissä jo pidemmän aikaa täs viimesen vuoden aikana mut mä oon koittanu löytää sellasta työtä että mitä mä tekisin mielellään sitte vähän pidemmänki aikaa.”

Suurin osa haastateltavista kertoi päivärytmin menneen sekasin kotona olemisen aikana. Vaikka työttömänä ja ilman koulupaikkaa nuorilla olisi aikaa tehdä mitä vain, monet haastateltavista kertoivat olleensa vain kotona ja kaipaavansa päiviin normaalia rytmiä. Haastatteluista kävi ilmi, että myös sosiaaliset suhteet huononivat työttömyyden aikana ja kotona olominen turhautti monia. Yksi haastateltavista kertoi päivänsä sisältöön kuuluneen runsasta alakoholin käyttöä.

”Päivisin en muuta ku et olin vaa kotona ja se oli tosi turhauttavaa just ku ei ollu yhtää minne mennä ja meni ihan niinku rytmi kokonaan sekasin, ku aamusin ei ollu oikeestaan mitään tekemistä et sit niinku vaan oli. Et se oli just et kaipas sellast rytmiä et lähtis aamulla ja sit tulis iltapäivällä kotiin. Et oli se hyvä et pääsi tänne.”

”Eihän mulla muuta ollukkaan ku vapaa-aikaa, lähinnä se meni möllöttämiseen.”

7.2 Työkokeilun aloittaminen ja motivaatio

Haastateltavista kaikki olivat haastatteluhetkellä olleet työkokeilussa alle kuukauden. Nuoret olivat kuulleet HRAKS:n työkokeiluista kavereiden kautta, työvoimatoimistosta ja omilta vanhemmilta. Yksi haastateltavista oli ohjautunut työkokeiluun HRAKS:n Ohjaamon kautta. Nuoret olivat itse hakeneet työkokeiluun HRAKS:n internet-sivujen kautta ja päässeet haastatteluihin nopealla aikataululla. Työkokeilupaikan valintaan vaikutti oma kiinnostus, sekä se missä työkokeilupaikassa oli tilaa. Myös lähellä kotia oleva työkokeilupaikka houkutti.

”Haastattelija: Oliko sul vaihtoehtoja valita tätä työkokeilupaikkaa

Työkokeilija: Oli mulla muutamaa joo

Haastattelija: No miksi sä valitsit just tän ravintolan?

Työkokeilija: Emmä tie, tää tuntuu kivoimmalta ja oli lähimpänä kotia.

Haastattelija: Oisko siel ollu jotain lähempänä sun omaa alaa, niinku merkonomia?

Työkokeilija: Ei ollu semmosta”

Suurimmiksi motivaatioiksi haastatteluissa nousi toive työllistymisestä, sekä päivärytmin ja mielekkään tekemisen saaminen elämään. Työkokeiluista saatava työkokemus oli myös tärkeää nuorille, sillä muutamalla haastateltavalla ei ollut työkokemusta vielä lainkaan. Kaikkien haastateltavien elämäntilanne oli muuttunut työkokeilun alettua. Monet kokivat tilanteensa paremmaksi, kuin ennen työkokeilua. Nuoret kokivat saaneensa työkokeilusta rutiineja ja sisältöä elämäänsä. Oma vointi koettiin virkeämmäksi ja yleisesti paremmaksi, kuin ennen työkokeilua. Yhdellä haastateltavista päihteiden käyttö oli vähentynyt työkokeilun myötä.

”No eihä mul nyt vielä varsinaista työtä oo et paremmin vois mennä mut on tää ainaki parempaan päin.”

”On ollu tosi kivaa ja mä oon saanu et jos mä en oo jotain osannu ni on voinu rohkeesti kysyä ja kaikki on ottanu porukkaan mukaan.”

”mä oon paljon niinku virkeempi sillain henkisesti, ja sit tuntuu et on tosi energinen, et niinku ennen ku teki jotain, näki vaik niinku pari tuntii jotain kaverii, ni sen jälkee oli ihan tietsä niinku poikki, et ei jaksanu tehdä mitään. Tän jälkeen et ku mä pääsen täältä töist, ni tän jälkee mä oon vaan et ”mitähän sitä tekis”, et on sillä taval niinku henkinen hyvinvointi parantunu täällä, vaik on ollu vast näin vähän aikaa.”

Nuoret kokivat HRAKS:n nettisivut selkeiksi ja hakuprosessin helpoksi ja nopeaksi. Haastateltavilla ei ollut negatiivista sanottavaa työkokeiluista. Haastateltavien nuorten työkokeilut olivat alkaneet hyvin, ja nuoret kehuivat HRAKS:n työntekijöitä ja kertoivat saavansa apua muun muassa työnhaussa. Nuoret kuvailivat HRAKS:n henkilökuntaa avuliaaksi ja helposti tavoitettavaksi.

7.3 Nuoren tavoitteet ja tulevaisuuden suunnitelmat

Melkein kaikki työkokeilijat odottivat työkokeilun auttavan heitä tulevaisuuden työ- tai opiskelupaikan saannissa. He toivoivat sen tuovan myös lisää jaksamista, ja puolet heistä mainitsi myös päivärhythmin paranemisen odotukseen työkokeilun myötä. Puolet työkokeilijoista kertoi myös haluavansa kehittyä työssä tai saada lisää kokemusta. Työkokemuksen kartuttaminen koettiin tärkeäksi tulevaisuuden työnhakua ajatellen.

Haastateltavien motivaatio työllistyä tai päästä opiskelemaan oli korkealla. Haastateltavista suurin osa kertoi motivaationsa työllistyä tai päästä opiskelemaan olevan 1-10-asteikolla täysi kymppi. Ainoastaan kaksi haastateltavista kertoi sen hetkisen motivaationsa olevan alle kymmenen. Toinen heistä kertoi motivaation olevan kuusi ja toinen kahdeksan. Kukaan ei siis ker-tonut motivaation olevan kovin alhainen. Toisaalta oman motivaation numeroarviointi saattoi olla osalle haasteellista.

Kysyimme haastateltavilta missä he uskoisivat olevansa kolmen kuukauden päästä. Haastateltavilla oli melko samankaltaisia odotuksia kolmen kuukauden päähän. Neljä heistä uskoi tai ainakin toivoi olevansa töissä. Yksi sanoi olevansa kesälomalla ja toivottavasti koulupaikka syksyksi tiedossa. Vain yksi vastanneista kertoi kolmen kuukauden päästä olevansa edelleen työkokeilussa, eikä hänellä ollut toiveita lähteä vielä tässä ajassa muualle.

”No eka sinne kouluun ja sit jatkan varmaan jonneki töihin todennäkösesti sitten”

”Jossain mistä mä saan rahaa”

Kaikki haastateltavat kertoivat tulevaisuuden suunnitelmikseen joko työ- tai koulupaikan saannin. Puolella vastaajista oli jo selkeä paikka mihin he haluaisivat hakea tulevaisuudessa töihin tai kouluun. Heillä oli kaikilla jo selkeä suunnitelma mielessä, mutta sen toteutuminen vielä epäselvää. Yksi työkokeilija kertoi, että jos hän ei saisi koulupaikkaa, niin palaisi syksyllä takaisin HRAKSille. Toinen puoli vastanneista kertoi näistä haaveista suurpiirteisemmin, eikä heillä ollut vielä tarkkaa suunnitelmaa siitä, mihin he haluaisivat tulevaisuudessa töihin tai kouluun. Yksi heistä kertoi kuitenkin häntä kiinnostavan johonkin urheilualalle pääsy, mutta ei osannut vielä tarkemmin kertoa mihin. Yksi haastateltava kertoi hänellä olevan lisäksi muitakin haaveita, jotka eivät liity työhön, mutta ei halunnut kertoa enempää.

”Tulevaisuus vielä vähän kysymysmerkki, päivä kerrallaan”

”Pidän parin kuukauden kesäloman sit jos mä en pääse kouluun ni tuun takas tänne”

7.4 Työkokeilun jälkeen

Kuudesta nuoresta neljä vastasi yhteydenottoomme kolmen kuukauden kuluttua ensimmäisestä haastattelusta. Yksi oli toivonut yhteydenottoa sähköpostilla, mutta vastausta lähettämäämme kyselyyn ei koskaan tullut. Puhelinnumeroa kyseinen nuori ei antanut, joten emme voineet tavoitella häntä muuta kautta. Toista yritimme tavoittaa puhelimitse, mutta hän ei vastannut yhteydenottoihin. Neljä onnistunutta jälkihaastattelua teimme puhelun välityksellä. Kysyimme nuoren sen hetkisestä elämäntilanteesta sekä kokemuksia työkokeilusta.

Kaksi neljästä nuoresta oli päässyt töihin, toinen omaa koulutusta vastaavaan työhön, toinen HRAKS:lle työkokeilupaikkansa vastaavaksi työntekijäksi määräaikaiseen työsuhteeseen. Yksi nuorista oli päässyt opiskelemaan haluamaansa alaa, ja kertoi aloittavansa opinnot syksyllä. Yksi nuorista ei ollut koulussa eikä töissä, ja hän oli lopettanut työkokeilun kesäkuussa. Kyseinen nuori oli kuitenkin hakenut koulu- ja työpaikkaa, mutta ainakaan haastattelun aikaan ei ollut vielä työllistynyt tai saanut koulupaikkaa.

Suurin osa nuorten kokemuksista työkokeiluista olivat positiivisia. Nuoret pitivät hyvänä työkokeiluista saatua työkokemusta, jonka avulla olisi helpompi työllistyä jatkossa. Työkokeilut vahvistivat nuorten mielipiteitä siitä, mille alalle he haluavat suuntautua. Kotona ”makaaminen” ja rytmittömyys tulivat nuorille tutuiksi työttömyysaikana, ja moni kertoikin arkirytmien palautuneen työkokeilun ansioista. Nuoret kertoivat saaneensa apua työ- ja koulupaikan hakuun sekä käytännön asioiden sujuneen hyvin työkokeilupaikoissa. Moitittavaa HRAKS:n toiminnasta ei noussut esille. Yksi haastatelluista nuorista oli sitä mieltä, että pelkkä Kelan korvaus työkokeilusta oli riittämätön siihen nähden, että työ oli hänen mukaansa fyysisesti raskasta. Kaikki jälkihaastatteluun osallistuvat nuoret suosittelisivat työkokeiluja kuitenkin muille. Kehitysehdotuksia kysyttäessä nousi esille, että työkokeilupaiikkoja toivottaisiin enemmän, jotta paikoissa olisi enemmän valinnanvaraa ja nuoria mahtuisi työkokeilupaikkoihin enemmän.

”Haastattelija: Suositteletko työkokeilua muille?”

Työkokeilija1: Todellakin suosittelisin.

Työkokeilija2: No kai sitä voi suositella, vähän ittestä kii jos kelakorvauksella halua mennä tekemään tollasta duunia, kesän ajaks en menis, kevät tai syksy jos ei oo muuta niin miksi ei.

Työkokeilija3: Iha fiksu niille jotka ei oo ikinä ollu missään työkokeilussa. Monet ajattelee et ne voi jäädä täältä pois samanlail ku vaikka koulussa. Pääsis vähän työnteon makuun. Nuoret valittaa siitä kun niille ei makseta siitä, niin ei huvita tulla paikalle. Nuoriahan tässä vaan ajatellaan.”

Motivaatio työnteekoon, työn tai koulupaikan saantiin tai opiskeluun työkokeiluiden jälkeen oli kolmella nuorella noussut ja yhdellä pysynyt samassa. Motivaation vaikutuksesta työ tai koulupaikan saantiin emme saaneet näyttöä, sillä motivaation korkeimmaksi kertonut nuori ei ollut työllistynyt tai saanut koulupaikkaa. Motivaationsa hieman alhaisemmiksi kertoneet nuoret olivat saaneet työ ja koulupaikan. Motivaatiotason kertominen numeron avulla voi olla vaikeaa, ja jokaisen oma motivaatio on subjektiivinen käsite.

8 Johtopäätökset

Suurella osalla haastateltavista nuorista oli jo tutkinto ammattikoulusta tai lukiosta, sekä työkokemusta eri aloilta. Heistä kaikki olivat sitä mieltä, että aikaisemmin käyty koulutusala ei vastannut enää heidän mielenkiintoaan. Tämä herättää kysymyksiä siitä, miksi nuoret ovat hakeutuneet sellaiselle alalle, joka on osoittautunut heille sopimattomaksi. Mahdollisesti silloin kun nuori on tehnyt valintaa peruskoulussa jatkokoulutuksesta, hänellä ei vielä ole ollut selkeää kuvaa siitä, mille alalle haluaisi suuntautua. Nuoren kasvaessa ja itsenäistyessä myös hänen itsetuntemuksensa kasvaa, joka johtaa mahdollisesti hänen tulevaisuudensuunnitelmien ja omien kiinnostuksen kohteiden selkiytymiseen. Yläasteella alkava hyvä opinto-ohjaus voi parhaimmassa tapauksessa auttaa nuoria miettimään pidemmälle ja tekemään oikeita valintoja opintojensa suhteen.

Koulutuksesta ja kertyneestä työkokemuksesta huolimatta nuoret olivat haastatteluhetkellä työttömiä tai vailta koulupaikkaa. Arveluita työttömyyden syiksi olivat mm. mielenterveysongelmat, keskeytyneet opinnot, kiinnostuksen puute omaa alaa kohtaan sekä huono työtilanne. Osa ei osannut sanoa syytä työttömyydelle, työnhaussa ei vain ollut tärpännyt. Luultavasti tällaisessa tilanteessa apu oikeanlaisen hakemuksen tekemisessä ja työhönvalmentaminen voisi auttaa nuoria saamaan työpaikan. Nuoret olivat saaneet tietää työkokeiluista ja HRAKS:n toiminnasta kavereiltaan, vanhemmiltaan, työvoimatoimistosta ja HRAKS:n Ohjaamosta.

Haastatteluista nousi esille, että jo lyhyenkin työttömyysjakson aikana nuorten päivärytmit voivat mennä sekaisin, sosiaaliset suhteet kärsiä ja päihteiden käyttö lisääntyä. Kaikki nuoret kokivat elämäntilanteensa muuttuneen positiivisella tavalla työkokeilun aikana. Positiivisiksi vaikutuksiksi nuoret mainitsivat arkirytmien palautumisen, sisällön saamisen elämään ja oman

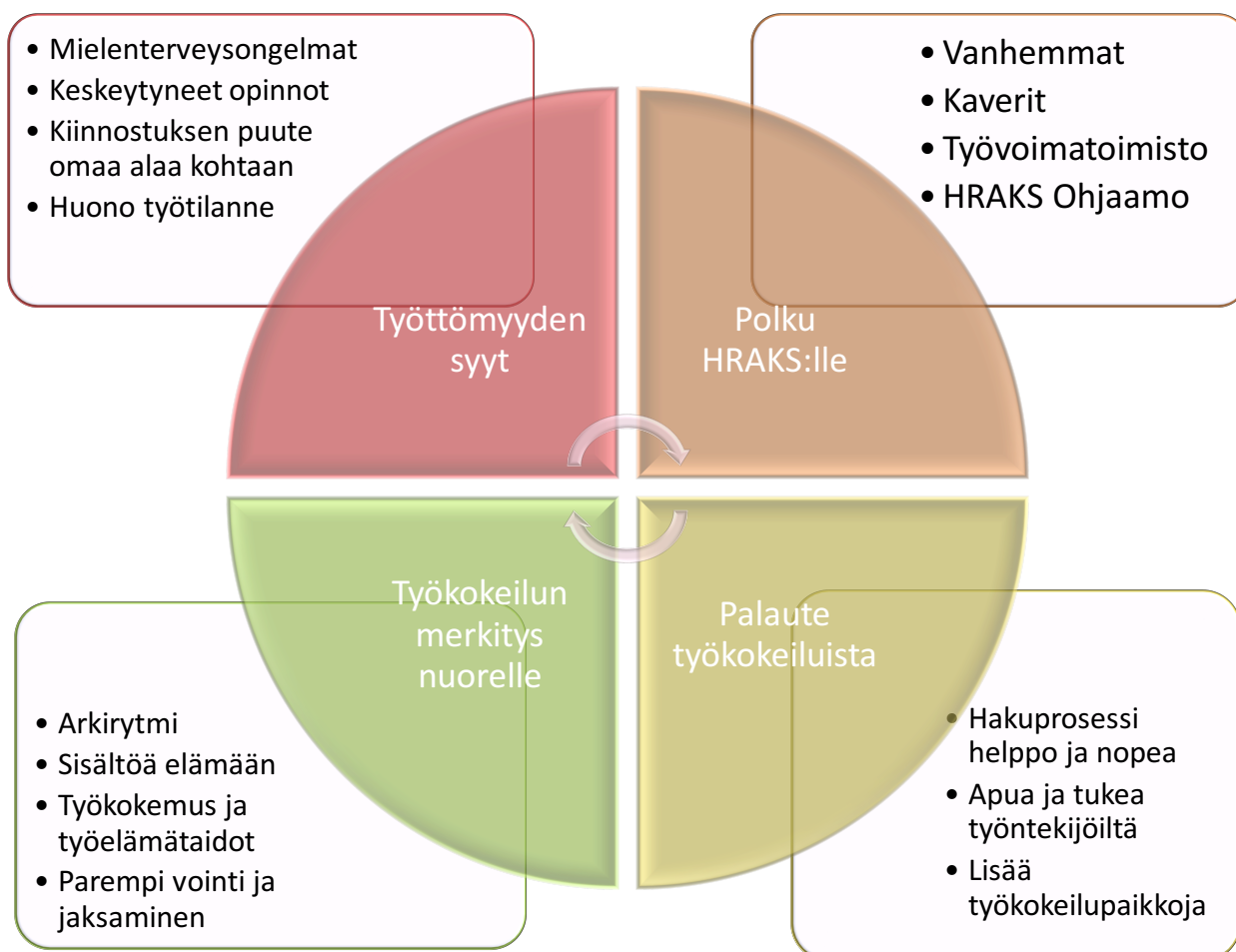
voinnin ja jaksamisen paranemisen. Vaikka nuoret kuvasivat tavoitteikseen työ- tai opiskelupaikan saannin, muut työkokeilun positiiviset vaikutukset tulivat enemmän esille nuorten puheesta. Työkokeiluiden merkitystä juuri työllistymiseen tai koulupaikan saantiin on vaikea tutkia, sillä emme tiedä, johtuuko nuoren työllistyminen juuri HRAKS:n vaikutuksesta vai jostain muusta. HRAKS:n nuorille tarjoama apua työnhaussa, työkokemuksen ja työelämätaitojen karttuminen ovat nuorille kuitenkin ensiarvoisen tärkeitä asioita.

Nuorten perustelut työkokeilupaikan valintaan herättivät meissä ihmetystä. Valintakriteereinä olivat nuorten mukaan muuan muassa se, missä työpajassa oli tilaa ja mikä oli lähinnä kotia. Muutama nuori kertoi valinneensa työkokeilupaikan sillä perusteella, mikä vastasi eniten hänen toiveitaan. Harvalla työkokeilupaikka vastasi kuitenkin juuri sitä, mille alalle halusi tulevaisuudessa työllistyä. Tähän liittyen nuorilta tuli myös esille, että työpajoja voisi olla useampia, jotta kaikille nuorille löytyisi mielekäs ja nuoria eniten hyödyttävä työkokeilupaikka. Muita kuin HRAKS:n omia työkokeilupaikkoja ei oltu tarjottu haastatelluille nuorille.

Nuorten kokemukset työkokeiluista olivat pääosin positiivisia. Nuoret kokivat saaneensa apua ja tukea HRAKS:n työntekijöiltä mm. työ- ja koulupaikanhakuun. Hakuprosessi työkokeiluun kuvattiin helpoksi ja nopeaksi. Kaikki nuoret suosittelisivat työkokeilua myös muille. Yksi haastatelluista nuorista kuvasi, että työkokeilu hyödyttäisi eniten niitä, joilla ei ole aikaisempaa työkokemusta. Työkokeilut nähtiin myös niin sanottuina työn teon harjoittelun ja elämänhallinnan harjoittelun paikkoina. Yksi haastateltavista nuorista oli sitä mieltä, että korvaus työstä pitäisi olla suurempi. Positiivisena yllätyksenä muut työkokeilijat eivät maininneet työkokeilusta saatavasta korvauksesta mitään, joka osoittaa sen, että nuoria motivoi monet muut asiat kuin raha. Itsestä nouseva sisäinen motivaatio kantaa pidemmälle, kuin ulkopuolelta tuleva motiivi kuten esimerkiksi taloudelliset syyt. Puolet nuorista mainitsi positiivisena asiana muiden työkokeilijoiden tuen. Nuoret kertoivat saaneensa apua ja tukea toisilta työkokeilijoilta ja lisäksi he kertoivat, että heidät oli otettu hyvin mukaan työyhteisöön. Muiden työkokeilijoiden samankaltainen elämäntilanne ja heidän tukensa tuo nuorelle hyväksytyksi tulemisen tunnetta.

Ensimmäisen haastattelun aikaisella motivaatiota kuvaavalla numerolla ei näyttänyt olevan yhteyttä työ- ja opiskelupaikan saantiin. Kuitenkin nuori joka kertoi olevansa tyytymätön työkokeilusta saamaansa korvaukseen, oli ainut, joka oli vielä viimeisen haastattelun aikaan ilman työ- tai koulupaikkaa. Muut nuoret olivat saaneet joko työ- tai koulupaikan. Vaikka motivaation selvittäminen oli yhtenä tutkimuskysymyksenä, emme saaneet selville sen vaikutusta työ tai koulupaikan saantiin. Syynä tähän saattoi olla se, että oman sisäisen motivaation määrittäminen riippuu monesta tekijästä. Siihen voi vaikuttaa sen hetkinen mielentila ja se kuka kysyy motivaatiota. Myös se että haastateltavia oli vain kuusi ja kaksi heistä ei vastannut

jälkiyhdydenottoon, saattoi vaikuttaa siihen, ettei motivaatiolle löytynyt yhteyttä työ- tai koulupaikan saantiin.

Kuvio 2 Nuorten polku HRAKS:lle ja kokemukset työkokeilusta

9 Pohdinta

Hyvinkään-Riihimäen Seudun Ammattikoulutussäätiö kävi esittelemässä toimintaansa luokallemme syksyllä 2016. Kiinnostuimme HRAKS:n toiminnasta ja meille heräsi kysymyksiä nuorten työpajatoiminnasta. Mietimme, mikä nuoria motivoi työkokeiluihin ja mitä nuoret hyötyvät niistä. Halusimme selvittää vastaukset näihin kysymyksiin, joten päätimme ottaa yhteyttä HRAKS:iin ja ehdottaa opinnäytetyöyhteistyötä. Aluksi meitä kiinnosti HRAKS:n toiminnassa monikin asia ja aiheen rajaaminen tuntui haastavalta. Olisimme halunneet vastauksen kaikkiin kysymyksiin. Yhteistyössä HRAKS:n kanssa saimme rajattua aiheen heille ja meille sopivaksi. HRAKS:n työntekijät halusivat opinnäytetyömme painottuvan myös siihen, mitkä tekijät nuorilla johtavat työkokeilujen aloittamiseen. He kertoivat, että työpajojen vaikuttavuudesta on tehty jo jonkin verran tutkimuksia. Tämä työkokeilua edeltävä aika ja alku kiinnosti aiheena

myös meitä. Halusimme kuitenkin myös opinnäytetyöllämme selvittää nuorten kokemuksia ja saada tietää heidän suunnitelmiansa toteutumisesta tekemällä myös jälkihaastattelut.

Haastattelujen teemojen miettiminen oli haastavaa. Halusimme saada mahdollisimman kattavan kuvan nuoren tilanteesta. Muutimme haastattelupohjaa monta kertaa, jotta varmistuimme siitä, että saamme sillä varmasti tarvitsemamme vastaukset tutkimuskysymyksiimme. Näytimme teemat myös HRAKS:n työntekijöille ennen haastatteluja, jotta he saivat kertoa mielipiteensä. Lopulta teemahaastatteluissa jouduimme käyttämään valmiiksi miettimiämme lisäkysymyksiä, koska haastateltavamme vastasivat suppeasti esittämäämme teemaan.

Ennen haastattelujen aloittamista pohdimme sopivaa haastateltavien määrää. Olisimme toivoneet saavamme noin kymmenen työkokeilijaa haastateltavaksi. Valitettavasti emme saaneet aina tietoa HRAKS:lta aloittaneista työkokeilijoista, kuten olimme alunperin sopineet. Lopulta emme enää voineet odottaa, että olisimme saaneet enemmän työkokeilijoita haastatteluun. Pohdimme, että kuudesta työkokeilijasta saisi jo paljon aineistoa. Jälkeenpäin olemme tulleet siihen tulokseen, että olisimme saaneet mahdollisesti enemmän luotettavuutta tutkimustuloksiimme, jos aineistomme olisi ollut laajempi.

Kehittämisideaksi HRAKS:lle heräsi se, että nuorten alatoiveet otettaisiin paremmin huomioon ja heitä ohjattaisiin enemmän työkokeiluun myös HRAKS:n ulkopuolisiin paikkoihin. HRAKS voisi myös lisätä omien työkokeilupaikkojen alavaihtoehtoja, jotta useammalle nuorelle löytyisi enemmän itseään kiinnostava työkokeilupaikka. Nuoren oman kiinnostuksen tukeminen alavalinnassa auttaisi nuorta mahdollisesti työllistymään paremmin alalle ja mielenkiinto alaa kohtaan säilyisi pidempään. Työkokemus mielekkäässä työpaikassa kehittäisi nuoren osaamista, jotta hänellä olisi paremmat mahdollisuudet kouluttautua tai työllistyä tälle alalle työkokeilun jälkeen. Tällä tavoin työkokeilusta voisi olla enemmän hyötyä nuoren tulevaisuutta ajatellen.

HRAKS voi hyödyntää opinnäytetyömme tuloksia kehittäessään toimintaansa. Nuorten kokemukset ja palaute työkokeiluista on tärkeää, jotta toimintaa osataan kehittää asiakaslähtöisemmäksi. Työkokeiluista ei ole olemassa paljoa kirjallisuutta tai tutkimuksia Sovari-tutkimusten lisäksi. Tämän vuoksi on hyvä, että työmme lisää tietoisuutta työkokeiluista. Uskomme tutkimustulostemme auttavan nuorten kanssa työskenteleviä ymmärtämään paremmin nuorten tilannetta niin yleisesti kuin syrjäytymistä tai nuorten osallisuutta ajatellen.

Yhteistyö HRAKS:n kanssa oli välillä haastavaa, sillä aluksi sovitut asiat eivät toteutuneetkaan halutulla tavalla. Työpajojen ohjaajat eivät olleet meihin yhteydessä aina, kun uusia työkokeilijoita aloitti, ja jouduimme kyselemään itse mahdollisista aloittaneista työkokeilijoista.

Monet sovitut haastattelut peruuntuivat, koska työntekijä ei ollut muistanut ilmoittaa työkokeilijalle haastattelusta tai vastaavasti meille sen peruuntumisesta. Lisäksi työpajojen ohjajille antamamme saatekirjeet, eivät koskaan päätyneet työkokeilijoille saakka. Työkokeilijat eivät siis olleet saaneet etukäteen tietoa haastattelujemme tarkoituksesta, joka saattoi vaikuttaa haastattelujen kulkuun. Opinnäytetyömme toteutui kuitenkin hyvin, ja saimme vastauksia tutkimuskysymyksiimme. Yhteistyön haasteet vaikuttivat siihen, ettemme saaneet enempää haastateltavia, joka saattoi vaikuttaa tutkimustulosten luotettavuuteen.

Opimme opinnäytetyötä tehdessämme paljon etenkin tutkimuksen tekemisestä ja siihen liittyvistä menetelmistä. Teimme molemmat ensimmäistä kertaa näin laajan työn ja siihen sisältyvät haastattelut. Haastattelut sujuivat mielestämme luontevasti ja kehittyimme siinäkin haastattelujen myötä. Ymmärsimme myös, miten monet asiat voivat vaikuttaa haastatteluun. Ympäristö, haasteltavan ennakkotiedot, haastattelija sekä haastattelukysymykset vaikuttavat haastattelun kulkuun.

Ennen opinnäytetyön aloittamista ihmettelimme, miksi nuoret menevät työkokeiluihin. Opinnäytetyömme kautta saimme lisää tietoa itse työkokeiluista ja ymmärsimme paremmin nuorten motiiveja lähteä työkokeiluun. Opinnäytetyön tuloksista selvisi työkokeiluiden monia positiivisia vaikutuksia nuorelle. Näiden kautta myös me ymmärsimme työkokeiluiden merkityksen nuorelle. Nuorten lisäksi työkokeilut vaikuttavat myös koko yhteiskuntaan syrjäytymisen ehkäisyyn myötä. Syrjäytymisen ehkäisy työkokeilujen kautta on tärkeää siltäkin kannalta, että yhdenkin nuoren syrjäytyminen ja työelämän ulkopuolelle jääminen aiheuttaa yhteiskunnalle suuria kustannuksia (Aaltonen, Ojanen, Vihunen & Vilén 2007, 362).

Lähteet

Aaltonen, M., Ojanen, T., Vihunen, R. & Vilén, M. 2007. Nuoren aika. WSOY: Helsinki

Ek, E., Saari, E., Viinamäki, L., Sovio, U. & Järvelin, M-R. 2004. Kelan sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia: Nuorten aikuisten työelämästä syrjäytyminen ja sosiaaliturvan käyttö. Edita Prima Oy: Helsinki.

Gretschel, A. 2002. Lapset, nuoret ja aikuiset toimijoina. Artikkeleita osallisuudesta. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Kuntatalon paino: Helsinki

Haponiemi, T., Wahlström, M., Elovainio, M., Sinervo, T., Aalto, A-M. & Keskimäki, I. 2008. Katsaus työttömyyden ja terveyden välisiin yhteyksiin. Työ ja elinkeinoministeriön julkaisuja 14/2008. Viitattu 2.9.2017. <http://docplayer.fi/1950703-Katsaus-tyottomyyden-ja-terveyden-valisiin-yhteyksiin.html>

HE 138/2010 Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi toimeentulotuesta annetun lain 10 §:n muuttamisesta ja 11 §:n väliaikaisesta muuttamisesta.

Heine, T. 2002. Syrjäytymisen yhteiskunta. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Tutkimuksia 123. Gummerus Kirjapaino Oy: Saarijärvi

Holopainen, A. 2017. Sähköpostiviesti 7.8.2017. HRAKS. Hyvinkää.

HRAKS 2017. Viitattu 22.4.2017. <http://www.hraks.fi/hraks/>

HYPATE Selvitysraportti 2007. Uudenmaan liiton julkaisuja E 85-2007. Dark Oy: Vantaa

Kananen, J. 2014. Opinnäytetyön kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 111. Tampereen yliopistopaino Oy - Juvenes Print: Tampere

Karvonen, J. 2017. Miksi mielenterveys vie nuoria eläkkeelle. Terve.fi. Viitattu 27.8.2017. <http://www.terve.fi/masennus/miksi-mielenterveys-vie-nuoria-elakkeelle>

Kiilakoski, T., Kinnunen, V. & Djupsund, R. 2015. Miksi nuorisotyötä tehdään? Tietokirja nuorisotyön opetussuunnitelmasta. Humanistinen ammattikorkeakoulu julkaisuja 5. Nuorisotutkimusverkosto: Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 169

Laadullinen mittaristo (Sovari) 2017. Valtakunnallinen työpajajyhdistys. Viitattu 11.3.2017. <http://www.tpy.fi/kehittaminen/laadullinen-mittaristo/>

Lehtonen, H. 2008. Sykykkeitä syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Offset Oy: Saarijärvi

Lundbom, P. & Herranen, J. 2011. Sosiaalinen vahvistaminen kokemuksina ja käytänteinä. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Bookwell Oy: Jyväskylä

Nuorisolaki (kumottu) 72/2006

Nuorisolaki 1285/2016

Nuorten yhteiskuntatakuu - ilman työtä ja opiskelupaikkaa? 2012. Nuortenlinkki.fi. Viitattu 7.8.2017. <https://nuortenlinkki.fi/tietopiste/tietoartikkelit/koulutus-tyo-ja-raha/nuorten-yhteiskuntatakuu>

Nuorten yhteiskuntatakuu 2013 2012. TEM raportteja 8/2012. Työllisyys- ja yrittäjäosasto. Viitattu 17.9.2017. <http://tyollisyysportti-fi-bin.al-done.fi/@Bin/5a88bd31a7ab46d6074ecb7ba5de9cc2/1505634920/application/pdf/23545/Nuorten%20yhteiskuntatakuu%20-tyoryhman%20raportti.pdf>

Ohjaamo Hyvinkää 2017. Viitattu 22.4.2017. <http://www.hraks.fi/valmennus-ja-ohjaus/ohjaamo-hyvinkaa/>

Osallisuus. 2016. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 11.3.2017. <https://www.thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/hyvinvointi/osallisuus>

Perusosan määrän alentaminen. 2017. Kela. Viitattu 1.11.2017. <http://www.kela.fi/toimeentulotuki-perusosan-maaran-alentaminen>

Palola, E., Hannikainen-Ingman, K. & Karjalainen, V. 2012. Nuoret koulutuspuudokkaat sosiaaliryöpylän asiakkaina - Tapaustutkimus Helsingistä. Raportti 29/2012. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Juvenes Print - Tampereen Yliopistopaino Oy. Tampere:2012.

Pekkarinen, E., Vehkalahti, K. & Myllyniemi, S. 2012. Lapset ja nuoret instituutioiden kehityksissä, Nuorten elinolot -vuosikirja 2012. Unigrafia Oy: Helsinki

Sipilä, N., Kestilä, L. & Martikainen, P. 2011. Koulutuksen yhteys nuorten työttömyyteen. Mihin peruskoulututkiminto riittää 2000-luvun alussa? Yhteiskuntapolitiikka 76 (2011):2. Viitattu 27.8.2017. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/100556/sipila.pdf?sequence=1>

Sosiaalinen vahvistaminen käsitteenä ja palveluina. 2015. Valtakunnallinen työpajayhdistys Ry. Viitattu 11.3.2017. http://www.tpy.fi/site/assets/files/1372/sosiaalinen-vahvistaminen-k_sitteen_-ja-palveluina.pdf

Syrjäytyminen ja syrjäytymisen riskitekijät. 2016. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 29.1.2017. https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/nuorten-syrjaytyminen/syrjaytyminen-ja-syrjaytymisen-riskitekijät

Teollisuuskatu. 2017. Viitattu 22.4.2017. <http://www.hraks.fi/valmennusymparistot/hraks-riihimaki/teollisuuskatu/>

Toimeentulotuki siirtyy Kelan hoidettavaksi vuonna 2017. 2015. Kela. Viitattu 18.9.2017. <http://www.kela.fi/-/toimeentulotuki-siirtyy-kelan-hoidettavaksi-vuonna-2017>

Toimeentulotukilaki 1412/1997

Tutkimusetiikka. 2017. Helsingin yliopisto. Viitattu 25.5.2017. <https://www.helsinki.fi/fi/tutkimus/tutkimusymparisto/tutkimusetiikka>

Työllisyys. 2016. Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 10.8.2017 <https://www.thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/hyvinvointi/tyollisyys>

Työpajatoiminta. 2015. 2016. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2016:26. Viitattu 22.4.2017. <https://www.tpy.fi/site/assets/files/1376/okm26.pdf>

Työpajatoiminta Suomessa. 2017. Valtakunnallinen työpajayhdistys. Viitattu 11.3.2017. <http://www.tpy.fi/tyopajatoiminta-suomessa/>

Valmiina työelämään. 2017. Viitattu 22.4.2017. <http://www.hraks.fi/valmennus-ja-ohjaus/nuorten-palvelut/valmiina-tyoelamaan/>

Young people neither in employment nor in education and training (15-24 years) - % of the total population in the same age group. 2017. Eurostat. Viitattu 12.7.2017. <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&plugin=1&language=en&pcode=tipslm90>

Kuviot

Kuvio 1 Työttömyysaste eräissä EU-maissa 2006 ja 2016, 15-24-vuotiaat	11
Kuvio 2 Nuorten polku HRAKS:lle ja kokemukset työkokeilusta	30

Liitteet

Liite 1 Saatekirje.....	38
Liite 2 Haastattelun täydentävät kysymykset	39
Liite 3 Tutkimuslupa.....	40

Liite 1 Saatekirje

Saatekirje

Hei sinä työkokeilun aloittava nuori! 😊

Olemme kaksi sosionomiopiskelijaa, Emmi Lastunen ja Henna Tuomi, Hyvinkään Laureasta ja olemme tekemässä opinnäytetyötä nuorten työkokeiluista. Opinnäytetyössä selvitämme sitä, kuinka olet päätenyt HRAKSin palveluiden piiriin, miten oma motivaatiosi vaikuttaa työllistymiseesi sekä miten HRAKSin palvelut tukevat sinun työllistymistäsi. Meitä kiinnostaa erityisesti se, mikä motivoi sinua lähtemään mukaan työkokeiluihin ja miten motivaatiosi vaikuttaa työllistymiseesi työkokeilun jälkeen. Teemme opinnäytetyötä yhteistyössä HRAKSin kanssa ja toivoisimme saavamme sinut haastateltavaksi!

Haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista ja vastaukset tullaan käsittelemään nimettömänä. Kaikki haastatteluaineisto tuhoetaan aineiston analysoinnin jälkeen. Käytämme aineistoa ainoastaan opinnäytetyötämme varten. Haastattelun tarkoituksena on saada arvokasta ja kokemusperäistä tietoa tutkimusta varten, joten jokainen haastattelu on tärkeä ja arvokas. Kiitämme osallistumisestasi haastatteluun!

Mukavaa työkokeilujaksoa sinulle.

Ystävällisin terveisin

Emmi Lastunen ja Henna Tuomi

Liite 2 Haastattelun täydentävät kysymykset

Nuorten tilanne ennen työkokeilua

- Ikä?
- Sukupuoli?
- Onko sinulla koulutusta peruskoulun lisäksi?
- Onko sinulla aikaisempaa työkokemusta? Millaisista paikoista?
- Milloin viimeksi olet ollut koulussa tai työssä?
- Oletko hakenut koulu -tai työpaikkaa, milloin viimeksi?
- Oletko aiemmin saanut työllistymistä tai opiskelua tukevaa palvelua? Mistä?
- Mitkä koet työttömyytesi syiksi?
- Minkälainen elämäntilanteesi oli ennen tietoa työkokeilusta?
- Miten koet tämänhetkisen elämäntilanteesi?

Työkokeilun aloittaminen ja motivaatio

- Mikä on työkokeilupaikkasi?
- Miksi valitsit kyseisen paikan?
- Miten sait tietää HRAKSin toiminnasta?
- Oliko HRAKSista helppo löytää tietoa?
- Mikä motivoi aloittamaan työkokeilun?
- Mikä voisi olla motivaatiosi työllistymiseen asteikolla 1-10?
- Kuinka yhteistyö HRAKSin kanssa on alkanut?
- Oliko haku- ja valintaprosessissa jotain kompastuskiviä?

Tavoitteet ja tulevaisuuden suunnitelmat

- Mitä odotat työkokeilujaksolta?
- Missä uskot olevasi 3 kk päästä?
- Millaisia tulevaisuuden suunnitelmia sinulla on?

Saammeko olla sinuun yhteydessä n. Kolmen kuukauden kuluttua kysyäksemme kuulumisia? Sähköposti tai puhelin?

Työkokeilun vaikutukset työllistymiseen (kysely 3kk ensimmäisen haastattelun jälkeen puhelimitse/sähköpostilla/viestillä)

- Mikä on tämänhetkinen tilanteesi? Koulussa/töissä/muu?
- Miten työkokeilu vastasi odotuksiasi?
- Mitä hyviä ja huonoja puolia on työkokeiluissa?
- Kuinka motivoitunut olet nyt työhön/työllistymään asteikolla 1-10?
- Millä keinoilla työtä tai koulupaikkaa vailla olevia nuoria saataisiin kannustettua työkokeiluun?
- Suositteletko työkokeilua muille?
- Kehittämisehdotuksia HRAKSille?

Liite 3 Tutkimuslupa

Tutkimuslupahakemus

1 (2)

8.2.2017

Opinnäytetyön tekijät:	Emmi Lastunen (emmi.lastunen@student.laurea.fi) ja Henna Tuomi (henna.tuomi@student.laurea.fi)
Koulutusohjelma/ korkeakoulu/ yliopisto:	Laurea ammattikorkeakoulu, sosiaaliala
Toimipiste:	Hyvinkää
Opinnäytetyön ohjaaja:	Sari Heikkinen (sari.heikkinen@laurea.fi)
Työn/tutkimuksen nimi:	Suunta elämälle työkokeiluista
Tavoitteet/ tutkimusongelma:	Työmme tavoitteena on selvittää haastattelujen avulla, kuinka syrjäytymisvaarassa olevat nuoret päätyvät HRAKSin palveluiden piiriin, miten nuorten motivaatio vaikuttaa heidän työllistymiseensä sekä kuinka palvelut tukevat nuorten työllistymistä. Tarkoituksenamme on auttaa HRAKSia kehittämään toimintaansa asiakaslähtöisemmäksi.
Tarvittavien tietojen / aineistojen määrittely: Tarkka rajaus mitä tietoja tarvitaan, missä tiedostomuodossa ne tarvitaan ja miten tiedot toimitetaan tutkimusluvan hakijoille:	Teemme teemahaastattelut aloittaville työkokeilijoille, jotka työskentelevät HRAKSin ammatillisissa työpajoissa Willan kahvilassa, Sveitsin uimalan kahviossa ja kuljetusyksikössä. Tavoitteenamme on saada n. 10 haastattelutavaa. Haastattelujen ensisijaisena toteutuspaikkana on nuorten työkokeilupaikat, jolleivät nuoret toisin tahdo. Kysymme nuorilta luvan haastattelun äänittämiseen, jolloin saamme mahdollisimman tarkasti taltioitua haastattelut. Litteroimme äänitetyt haastattelut, jonka jälkeen teemoitamme aineiston. Käytämme keräämäämme aineistoa opinnäytetyössämme vertaamalla haastattelujen tuloksia teoreettiseen tietoon. Haemme nyt lupaa näiden haastattelujen tekemiseen tutkimusta varten. Haastateltavien henkilötiedot eivät tule esille työssämme ja työn valmistuttua hävitämme haastatteluaineiston poistamalla äänitteet ja tuhoamalla litteroidut haastattelut.
Aikataulu (noin kahden kuukauden tarkkuudella):	Haastattelut pyrimme toteuttamaan kesäkuuhun 2017 mennessä. Haastattelut toteutetaan sitä mukaan, kun nuoria aloittaa työkokeiluissa, joten aikataulu voi venyä, jos tarpeeksi nuoria ei aloita kevään aikana työkokeilu. Opinnäytetyömme valmistuu viimeistään joulukuussa 2017.

8.2.2017

Liitteet:	Liitteenä tutkimussuunnitelma ja teemahaastattelurunko	
Päätöksentekijä täyttää	Tutkimuslupa myönnetään	☒ Tutkimuslupaa ei myönnetään
	Perusteet	
Päätöksentekijän nimi ja päivämäärä	tutkimuksen tulokset ja kysyä oppinaintyösköki tulee toimittaa HEAS:ille/allekirjoitettuna	
	8.2.2017	
	 HEIKKI KAHKONEN, työelämäpalveluiden päällikkö	